МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
Факультет економіки і підприємництва

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Допущено до захисту
“_____” _____ 2024 р.
Зав. кафедри, д.е.н., професор
_____ **Прокопчук О.Т.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

Напрями розвитку ринку агрострахування в Україні

Виконав – студент ІІ курсу,
групи 21 м-ф
освітньої програми «Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Орошкевич Сергій Андрійович

Науковий керівник – к.е.н., доцент
Улянич Юлія Василівна

Умань 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Факультет економіки і підприємництва
Кафедра_____
Освітня програма_____
Спеціальність_____
(код, назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____
(підпис) (ініціали, прізвище)
“ ” _____
_____ 2021р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Студенту _____
(прізвище, ім’я, по батькові)
1. Тема проекту _____
_____
керівник роботи ___
(прізвище, ім’я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом по університету від “___”_____20__ року №_____
2. Строк подання студентом роботи _____
3. Вихідні дані до роботи _____
_____
_____
_____
_____
4. Перелік питань, які потрібно розробити
_____
_____
_____
_____
_____
_____
5. Перелік графічного матеріалу
_____
_____
_____
6. Консультанти розділів роботи

Реферат

на кваліфікаційну роботу магістра

«Напрями розвитку ринку агрострахування в Україні»

студента факультету економіки і підприємництва

Уманського національного університету садівництва

(спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування,

освітній рівень «Магістр»)

Орошкевича Сергія Андрійовича

Страхування являється одним із важливих елементів інфраструктурного забезпечення аграрного ринку України, що в свою чергу, дає можливітсь ефективному і продуктивному розвитку сектору вцілому. Адже, функціонування ринку аграрного страхування створює умови для розподілу та перерозподілу ризиків (природно-кліматичних, технологічних, екологічних, фінансово-економічних та ін.) між учасниками страхового процесу з метою відтворення безперервного та беззбиткового процесу аграрного виробництва.

Загальний обсяг роботи складає 65 сторінок друкованого тексту. Робота містить 18 таблиць, 10 рисунків. Кількість використаних джерел складає 45 найменувань.

Мета роботи: – аналіз сучасних тенденцій ринку агрострахування України.

Перший розділ роботи – теоретичний. В ньому розкриваються теоретичні основи страхування агрострахування.

Другий розділ – практичний. В ньому розглянуто сучасні тенденції ринку агрострахування України

Третій розділ кваліфікаційної роботи містить дослідження інноваційних технологій та пропозиції щодо модернізації ринку агрострахування України.

Анотація

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретичних, методичних та практичних проблем розвитку агрострахування в Україні. В роботі досліджено особливості роботи страхового сегменту фінансового ринку, здійснено аналіз ринку агрострахування, інноваційних технологій, запропоновано напрями модернізації агрострахування в Україні.

Ключові слова: *страхування, агрострахування, інноваційні технології, страхова премія, страхова виплати, страховик, страховий ринок, страхувальник, розвиток.*

Annotation

The qualification work is devoted to the study of theoretical, methodical and practical problems of the development of agricultural insurance in Ukraine. The paper examines the peculiarities of the insurance segment of the financial market, analyzes the agricultural insurance market, innovative technologies, and proposes directions for the modernization of agricultural insurance in Ukraine.

Key words: *insurance, agricultural insurance, innovative technologies, insurance premium, insurance payments, insurer, insurance market, insured, development.*

ЗМІСТ

ВСТУП…….6
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АГРОСТРАХУВАННЯ ……..…..…8
РОЗДІЛ ІІ. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РИНКУ АГРОСТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ……...……...20
2.1. Тенденції розвитку страхового сегменту фінансового ринку…..……..20
2.2. Дослідження показників ринку агрострахування України .....……..28
РОЗДІЛ ІІІ. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РИНКУ АГРОСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНИ ……..…….....…….42
ВИСНОВКИ……...51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….53
ДОДАТКИ…….57

ВСТУП

Страхування ризиків аграрного сектору є важливим інструментом у забезпеченні продовольчої та економічної безпеки України, бо виконує функцію потужного фінансового стабілізатора, а також дозволяє відшкодувати збитки виробництва аграрної продукції, що виникли унаслідок несприятливого впливу техногенних та природно-кліматичних факторів.

Створення умов для ефективного функціонування і сталого розвитку страхування аграрного сектору економіки в Україні нині є стратегічним завданням уряду. Обсяги застрахованих площ становлять 3- 5% від обсягів усіх сільськогосподарських угідь, які належать переважно агрохолдингам. У свою чергу малі та середні підприємства майже не використовують страхових продуктів у процесі господарської діяльності, що в першу чергу пов'язано із пріоритетністю витрат на безпосереднє обслуговування процесу виробництва аграрної продукції.

У разі катастрофічного впливу природно-кліматичних ризиків виробник ризикує втратити весь урожай і дохід, а при використанні страхування навпаки має можливість відшкодування збитків (з урахуванням франшизи). За таких умов необхідна системна державна підтримка агрострахування для того, щоб малі та середні підприємства могли керувати ризиками діяльності за допомогою страхування врожаїв. Однак на державному рівні не передбачено субсидування агрострахування.

Популяризація агрострахування є однією з необхідних умов переходу до сталого розвитку як агровиробництва, так і національної економіки в цілому.

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз сучасних тенденцій ринку агрострахування України.

Реалізація поставленої мети зумовила вирішення таких завдань:

- розглянути сукупність наукових поглядів стосовно визначення поняття «аграрне страхування», його ролі у системі страхування, особливостей та видів;

- дослідити нормативно-правову базу у сфері агрострахування;

– розглянути роль державної підтримки у секторі агрострахування;

- висвітлити сучасні тенденції розвитку системи страхування аграрних ризиків в Україні та виявити його сильні та слабкі сторони;

- провести аналіз показників розвитку аграрного страхування з врахуванням розвитку інноваційних технологій;

– визначити шляхи модернізація ринку агрострахування України.

Об'єктом дослідження виступають економічні відносини, що виникають між державним регулятором та суб'єктами господарювання у зв'язку із агрострахуванням.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти функціонування, стану і розвитку системи страхування ризиків виробників аграрної продукції.

Методи дослідження: - абстрактно-логічний для визначення сутності та теоретичного узагальнення досліджуваних понять; - графічний для виявлення та наочного представлення сучасних тенденцій функціонування агрострахування; - метод кореляційно-регресійного аналізу використано з метою виявлення факторів впливу на розмір застрахованих площ.

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи є праці вітчизняних і зарубіжних науковців, провідних вчених та практиків у секторі агрострахування.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АГРОСТРАХУВАННЯ

В Україні одним з ризикових видів діяльності є вирощування аграрних культур і багаторічних насаджень. На процес виробництва аграрної продукції впливають зовнішні природно-кліматичні фактори, саме тому аграрна сфера потребує забезпечення страхового захисту для створення умов по виконанню завдань пов’язаних з відтворювальним процесом, нагромадженням запасів, фінансових ресурсів та технічних засобів.

Страхування є ефективним методом управління ризиками в аграрному секторі економіки, а також мотивує виробника дотримуватися технології вирощування застрахованої культури задля отримання страхових виплат у разі настання страхового випадку.

Віленчук О. і Кравчук О.В. досліджують історію появи страхування аграрного сектору, виявляють перешкоди на шляху розвитку і обґрунтовують необхідність удосконалення страхового захисту [1].

На початковому етапі розвитку агрострахування провадилося шляхом пом’якшення негативного впливу ризиків за рахунок створення фонду самострахування в натуральному вигляді [2].

Алескерова Ю.В розкриває сутність агрострахування у контексті скорочення фінансових ризиків і пов'язаних з ними втрат від природних катаклізмів [3].

Богачев А.І. розширює уявлення про сферу виникнення ризиків в сільському господарстві, називаючи страхування дієвим інструментом управління ризиками і фінансовим стабілізатором, додаючи до причин збитків внаслідок несприятливих подій природного характеру та причини техногенного характеру [4].

У таблиці 1.1 представлено узагальнення підходів щодо визначення поняття "агрострахування", які наведені у вітчизняних та зарубіжних джерелах, а також у вітчизняній нормативно-правовій базі.

Таблиця 1.1

Підходи до визначення поняття "агрострахування"

Автор / Джерело	Визначення
Закон України [5]	економічні відносини щодо страхового захисту майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених цим Законом, за рахунок грошових фондів, що формуються у страховика шляхом сплати страхувальником страхових платежів (премій), частина яких компенсується за рахунок державних субсидій, та доходів від розміщення коштів цих фондів, яке здійснюється відповідно до положень Закону і визначається наявністю та особливостями ризиків, носіями яких є сільськогосподарські рослини і тварини
О.М. Остапенко [3]	об'єктивна категорія, котра дає змогу регулювати відносини між страховиками та сільськогосподарськими товаровиробниками з приводу врегулювання питань відшкодування збитків одним одному
О.М. Лобова [4, с. 58]	система економічних відносин між конкретними суб'єктами господарювання, де, з одного боку, виступають страховики – фінансово-кредитні установи, а з іншого – страхувальники – сільськогосподарські підприємства, орендарі, селянські (фермерські) господарства, які за певну плату передають свої ризики майнових, фінансових втрат у сільськогосподарській діяльності з метою отримання відшкодування при настанні страхового випадку
Г.А. Матвієнко [6, с. 7]	створення спеціальних фондів за рахунок внесків сільськогосподарських виробників для відшкодування збитків, спричинених природно-кліматичними та іншими ризиками і є основним важелем розвитку сільського господарства
О. В. Кравчук [7, с. 85-91]	сукупність заходів стосовно захисту майнових інтересів громадян, організацій і установ, що займаються сільськогосподарською діяльністю у разі настання певних подій за рахунок страхових резервів організованого спеціалізованими страховими державними і недержавними структурами
Ю. В. Самойлик [8, с. 345-354]	вид цивільно-правових відносин, щодо захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб, задіяних у сільськогосподарському виробництві, у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством». За нею, сутність «агростахування» полягає у «компенсації втрат сільськогосподарського виробника завданих впливом зовнішньоекономічних важелів та несприятливими природнокліматичними умовами відповідальною за це особою
О.Т. Прокопчук [10, с. 47]	окремий вид страхування, який об'єднує кілька підгалузей, виділення сільськогосподарського страхування в окремий клас здійснюється за принципами формування комплексних видів страхування
Термінологічний словник IFC [11, с. 54]	вид страхування, що використовується сільськогосподарськими підприємствами та включає такі напрями, як: страхування культур, страхування тварин, страхування аквакультур і лісових насаджень, але не включає страхування будівель і обладнання, які можуть бути застраховані тим самим страховиком за іншим договором страхування
С.А. Навроцький [12, с. 96-99]	сукупність різних видів страхування в аграрному секторів, тобто сільськогосподарське страхування виступає окремим видом страхування поряд з морським, авіаційним, медичним та ін.
Р. Ітуріос [14, с. 8]	спеціальна лінія страхування майна, що застосовується для сільськогосподарських підприємств

Наведені у таблиці 1.1 визначення дають змогу виокремити декілька підходів у процесі визначення сутності такої категорії як «агрострахування».

Так, у рамках першого підходу агрострахування визначається як вид (система) економічних (цивільно-правових відносин). Цього підходу дотримується закон України [5], а також О.М. Остапенко, О.М. Лобова, Ю. В. Самойлик. Хронологія прийняття основних нормативно-правових актів (НПА), що вплинули на розвиток агрострахування в Україні наведена в додатку А.

У досить значній кількості визначень аналізованої категорії акцент робиться на тому, що агрострахування є окремим видом (класом)

страхування. Цього підходу дотримуються О.Т. Прокопчук, представники Міжнародної фінансової корпорації Групи Світового банку, С. Навроцький, Р. Ітуріос та ін.

Третій та четвертий підходи представлені одиничними визначеннями. Зокрема відповідно до третього підходу агрострахування – це "створення спеціальних фондів" (Г.А. Матвієнко), а четвертий підхід, який представлений визначенням О.В. Кравчук акцентує увагу на тому, що агрострахування – це "сукупність заходів"

Тобто, агрострахування – особливий вид майнового страхування, в рамках якого аграрні товаровиробники (підприємства та громадяни), які виступають в ролі страхувальників, шляхом придбання страхового полісу у страховика забезпечують захист своєї діяльності від специфічних галузевих ризиків (втрати врожаю агрокультур та посадок багаторічних насаджень) з низьким рівнем прогнозованості [5].

Агрострахування за джерелами і типами фінансування можна представити у вигляді сукупності наступних елементів:

• капітал і резерви аграрних підприємств (бо саме вони в першу чергу витрачаються при страхуванні агро виробниками своїх майнових ризиків без участі страховиків);

• страхова сума в аграрному страхуванні (як індикатор страхового ризику, при страхуванні за участю страховиків);

• аграрний страховий пул;

• Резервний фонд Кабінету Міністрів України та державний бюджет. Існують такі системи страхування ризиків аграрного сектора: самострахування, комерційне страхування та страхування з державною фінансовою підтримкою, при цьому цей вид страхування є непривабливим для страховиків через недосконаліть законодавства, а також високу збитковість та затратність цього виду господарської діяльності [5].

Варто зауважити, що на сучасному етапі економічного розвитку фінансова стійкість страхових компаній є недостатньою для виплати

відшкодувань виробникам агро продукції у разі настання катастрофічних страхових випадків, обумовлених дією системних ризиків [18].

Страхування ризиків процесу вирощування агрокультур за кількістю ризиків зазвичай здійснюється в двох формах: комплексне (Multi-Risk Crop Insurance) та індексне страхування від погодних ризиків (IndexBased Crop Insurance) [19, 20].

Тітова С.П. розглядає ризик в аграрному виробництві як імовірність відхилення від запланованих обсягів виробництва внаслідок прийняття невірного, помилкового рішення; прогнозний характер результатів виробництва; відсутність впевненості в тому, що кінцева мета діяльності підприємства буде досягнута; можливість трудових, матеріальних, фінансових та інших втрат, пов'язаних з обраними параметрами виробничої діяльності [21].

Shawn A. Cole and Wentao Xiong розглядають перехід від традиційного до індексного страхування як способу зниження вартості страхових премій, швидкої виплати відшкодування та об'єктивної фіксації страхових випадків. Індексне страхування є відносно новим видом страхування, який був розроблений у зв’язку зі швидкою зміною клімату та нестачею ресурсів на світовому ринку [22].

В Україні з 2016 року за підтримки проекту IFC «Розвиток фінансування аграрного сектору в Європі та Центральній Азії» стартувало запровадження індексного страхування.

Метою індексного страхування є захист доходу компанії від негативного впливу зовнішніх ризиків. Принципи індексного страхування зображено на рис. 1.1

Види індексного страхування можуть бути:

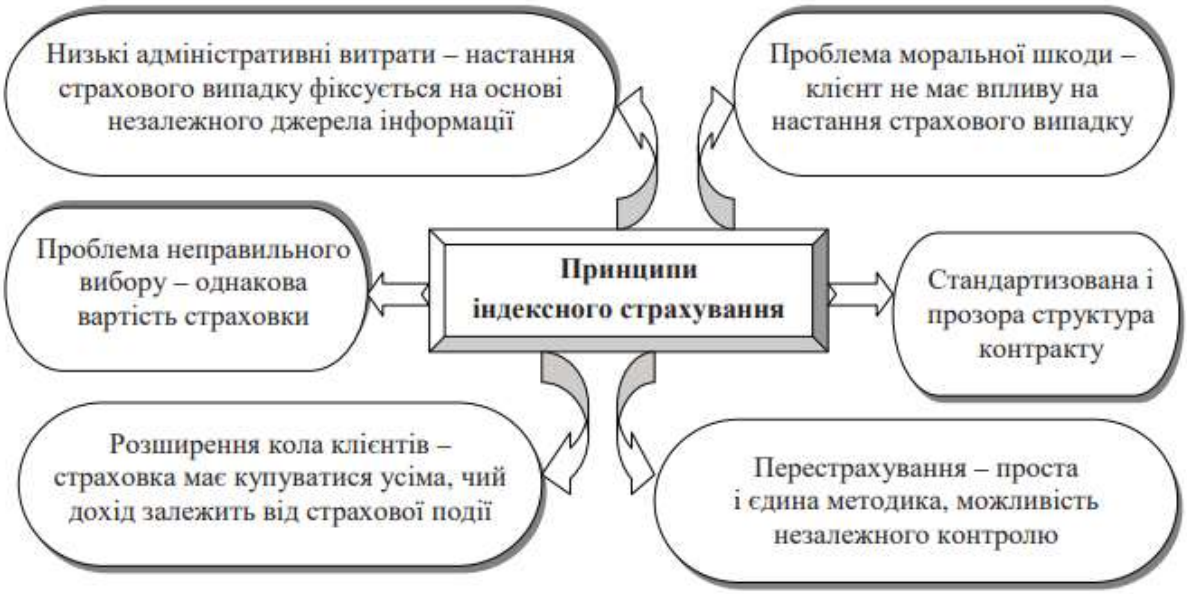

Рис. 1.1. Принципи індексного страхування

– страхування за погодними індексами (температура, кількість вологи у ґрунті, кількість опадів (дощ), сила вітру, сніг – товщина покрову та кількість опадів за певний період часу);

– страхування за регіональним індексом урожайності;

– страхування за регіональним індексом урожайності (урожайність + ціна на продукцію);

– страхування за регіональним індексом зеленої маси пасовищ.

Страхування за індексами погоди є найбільш перспективною новою програмою для аграрного сектору. Основною умовою для ефективності індексного страхування є наявність мережі погодних станцій, які формують базу погодних даних. Виплати здійснюються швидше, відразу після завершення дії договору страхування, страхова компанія звертається в гідрометеорологічну службу, і при фіксації страхового випадку (посуха, заморозки, температурний стрес та ін.) страхова компанія виплачує відшкодування, огляд посівів не проводиться.

Індекси погоди особливо ефективні для страхування окремих культур від ризиків, вплив яких важко визначити або вони настають частіше, ніж через 5-7 років. Прикладами застосування індексів погоди є страхування

фруктових насаджень від вимерзання взимку (особливо молоді посадки), від заморозків весною, страхування якості винограду (сума ефективних температур). Є також приклади страхування продуктивності молочної скотини (температурний режим – продуктивність корів знижується при температурах нижчих -10 та вищих +30) [17]. Переваги та недоліки індексного страхування зображені на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Переваги та недоліки індексного страхування

Для індексного страхування необхідною умовою є встановлення метеостанцій, щоб отримувати та формувати базу погодних даних, яка необхідна також і для розвитку традиційних страхових продуктів, а це дуже затратний захід.

На початку 2016 року в Україні Компанія Syngenta разом із Міжнародною фінансовою корпорацією (International Finance Corporation, IFC) розробила інноваційну страхову програму «МетеоЗахист» із застосуванням індексних продуктів. «МетеоЗахист» забезпечує страхове

покриття вартості насіння, а також засоби захисту рослин для найбільш поширених та вразливих до посухи культур – пшениці і кукурудзи. Програма діє у той час, коли посуха найсильніше загрожує культурам: у період цвітіння та наливу зерна. «МетеоЗахист» запускається як пілотний проект у Дніпропетровській, Кіровоградській і Харківській областях для господарств, що обробляють від 100 га [18].

Зазначені культури страхувалися від посухи – від відсутності або малої кількості опадів, екстремально високої температури впродовж 5 днів. Ініціатори страхової новації визнають, що результативність їх експерименту суттєво перевершила очікування: кожний другий агровиробник, який в рамках цього пілотного проекту застрахував кукурудзу, отримав виплату в розмірі від 25% до 65% від застрахованої суми. Загальна сума виплат склала 2,1 млн. грн.

Програма індексного страхування IFC виявилася настільки успішною, що Syngenta вирішила поширити її дію ще на 6 областей – Донецьку, Луганську, Запорізьку, Одеську, Херсонську та Миколаївську У Проекті IFC наголошують, що загалом бажаючих долучитися до пілотного проекту виявилося в 4 рази більше, ніж планувалося.

Тому IFC продовжуватиме активно розвивати індексне страхування в Україні [19]. Вже зараз можливостями індексного страхування можуть скористатися виробники провідних в Україні сільгоспкультур. До таких, зокрема, належать пшениця, жито, ячмінь, соняшник, кукурудза, цукровий буряк, гречка

На відміну від індексного страхування традиційне враховує систему ризиків, що впливають на фінансово-економічні показники господарської діяльності підприємств аграрної сфери (табл.1.2). Серед вітчизняних науковців є розбіжності щодо єдиного підходу до формування напрямків виділення ризиків.

Таблиця 1.2

Класифікація ризиків у страхуванні аграрного сектору

Категорія	Види ризиків
За природою виникнення	- Природно-кліматичні ризики - Техногенні ризики - Антропогенні ризики - Еколого-економічні ризики - Радіаційні ризики
За розміром можливого збитку	- Нульовий ризик - Припустимі ризики - Критичні ризики - Катастрофічні ризики
За масштабом	- Локальні ризики - Регіональні ризики - Національні ризики - Макроекономічні ризики - Глобальні ризики
За етапом розвитку сільськогосподарських культур	- Ризики, що виникають на ембріональному етапі розвитку - Ризики, що виникають на етапі молодості - Ризики, що виникають на етапі зрілості - Ризики, що виникають на етапі старості
За ступенем прогнозованості	- Прогнозовані ризики - Обмежено прогнозовані ризики - Непрогнозовані ризики
За можливістю управління ризиками	- Керовані ризики - Частково керовані ризики - Некеровані ризики

Отже, вибір прийнятної системи страхування залежиться від поставленої аграрієм задачі та ризиків, які є суттєвими для конкретного аграрного підприємства. Лобова О.М. класифікує види страхування аграрних ризиків за галузевою приналежністю страхування (рис.1.3).

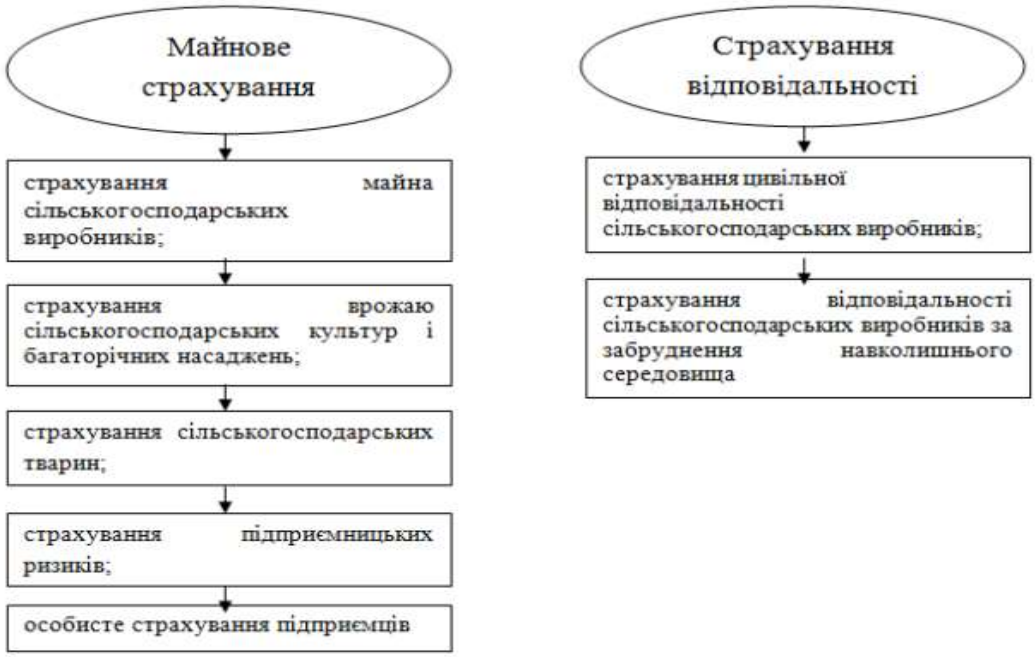

Рис. 1.3. Види аграрного страхування

Аграрне страхування, у широкому розумінні, інтегрує в собі три галузі, а саме: майнове, особисте та страхування відповідальності.

У більш вузькому сприйнятті даний вид страхування поєднує економічні інтереси суб'єктів ринку з приводу захисту елементів живої природи (страхування у рослинництві та тваринництві).

Також підставою для класифікації видів агрострахування за законодавством є форма страхування (рис.1.4).

Рис. 1.4 Класифікація видів страхування відповідно до законодавства

Аграрне страхування виступає у ролі механізму управління аграрними ризиками, який збалансовує інтереси усіх сторін та учасників: аграріїв захищають прибутки, які можуть не отримати у зв'язку з втратою врожаю, кредитори зацікавлені у поверненні кредитів, що залучаються для агропотреб, страхові компанії отримують прибутки, а держава має змогу забезпечити національну продовольчу безпеку [27].

Унікальною особливістю страхування аграрних ризиків є те, що воно набуватиме розвитку, як правило, лише за умови фінансової підтримки системи від держави. Досвід економічно розвинених країн свідчить, що ефективний розвиток страхування в аграрному секторі здійснюється в країнах, де це популяризується і підтримується державою на постійній основі.

Наявне нормативно-правове забезпечення системи страхування в аграрому ектрі економіки представлене на рис.1.5.

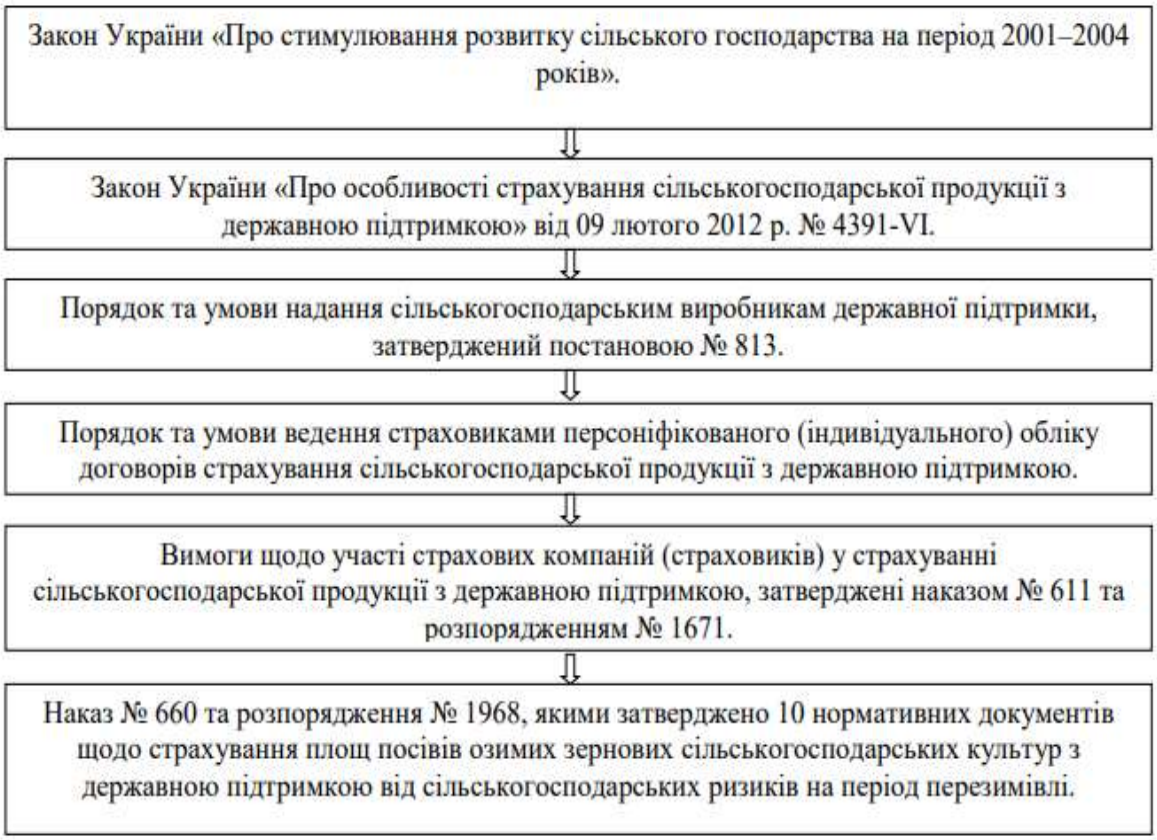

Рис. 1.5. Нормативно-правова база регулювання страхування аграрних ризиків

В. Якубович економіст, спеціаліст з аграрного страхування IFC наголошує, що за будь-якої моделі функції держави необхідно розширювати та створювати відповідні інституції. За таким підходом держава повинна враховувати і особливості 16 сільського господарства як галузь вітчизняної економіки, так і специфіку страхового ринку як сегменту ринку фінансових послуг України [37].

Від здобуття незалежності до сьогодні в Україні лише двічі запроваджувались заходи державної підтримки аграрного сектору економіки. Протягом 2005-2008 років компанії отримували державні субсидії і повернення 50% страхових платежів. Програма набула поширення серед аграріїв, а у випадку відмови фермерства від страхування посів до нього застосовували обмеження.

Протягом 2013-2014 років було створено "Аграрний Страховий пул", який об'єднав кілька страхових компаній. В рамках даної групи укладалися

договори страхування майбутнього врожаю, які були предметом застави форвардних договорів "Аграрного Фонду". Після 2014 року держава не надавала програм з підтримки аграрного сектора, однак ринок демонструє стабільне поступове зростання [38].

У багатьох закордонних країнах страхування відіграє важливу роль для мінімізації ризиків аграріїв, пов'язаних зі зміною клімату. Нині в закордонних країнах є різні підходи до розвитку агрострахування.

З метою систематизації подібних підходів Світовим банком проведено порівняльний аналіз основних принципів страхування аграрних ризиків та розглянуто, які страхові інструменти користуються найбільшим попитом для мінімізації ризиків, пов'язаних з кліматичними змінами. Проведене дослідження дало можливість виокремити три групи країн, які мають схожі підходи (табл. 1.3.).

Таблиця 1.3

Особливості страхування аграрних ризиків, зумовлених глобальною зміною клімату, в закордонних країнах

Група країн	Країни	Особливості страхування
1	США, Канада, Іспанія, Франція	Розвинена комбінована система страхування (мультиризикове страхування з державною підтримкою, індексне страхування (індекс погоди, вегетаційний індекс, індекс врожайності) на основі супутникового моніторингу). Механізм страхування доповнюють погодні похідні фінансові інструменти (погодні деривати, облігації на катастрофи і т.д.)
2	Великобританія, Німеччина, Ірландія, Бельгія, Нідерланди, Чехія	Страхування окремих видів ризиків. Основними є град і пожежа. До ризику, пов'язаному з глобальною зміною клімату, віднесено повінь. Активне застосування супутникового моніторингу при визначені страхових тарифів, використання карт зонування
3	Індія, Мексика, Марокко, Нікарагуа, Філіппіни	Індексне страхування. "Пілотні" проєкти зі страхування за підтримки Глобального фонду по зменшенню небезпеки від стихійних лих і відновлення та інших міжнародних фінансових організацій реалізуються переважно в країнах, що розвиваються з посушливим кліматом. Допомога надається дрібним фермерам, мікропідприємцям та мікрофінансовим організаціям з метою адаптації до умов глобальної зміни клімату

Таким чином, як свідчать дані таблиці 1.3, агрострахування в умовах зміни клімату у різних країнах має свої особливості та характеризується наявністю різних видів страхових продуктів. Загалом у закордонних країнах можна виокремити три групи страхових продуктів у сфері агрострахування: класичні, мультиризикові та індексні.

Агрострахування є одним із найважливіших інструментів мінімізації ризиків сільськогосподарського виробництва. Але аграрії не поспішають страхувати свої врожаї, вони не завжди розуміють, як працюють страхові продукти, які зобов'язання перед ними беруть страхові компанії, як визначається розмір збитків. На сьогодні в Україні сільськогосподарським підприємствам пропонуються традиційні (класичні) та індексні страхові продукти, які мають як переваги, так і недоліки. При непрогнозованій зміні кліматичних умов планети доцільним є використання методу страхування урожаю на основі погодних індексів. Індексне страхування передбачає прозорість, значно спрощує процеси виплат та виключає суб'єктивні підходи в процесі оцінки. Страхові виплати в разі настання страхових випадків здійснюються на підставі незалежних загальнодоступних метеорологічних даних. Але основною проблемою розвитку індексного страхування в Україні є відсутність законодавчої бази, що регулює даний вид послуг.

Незважаючи на позитивну динаміку, агрострахування не відповідає своєму основному завданню – управляти ризиками в сільськогосподарській галузі, тому потребує вдосконалення, пошук нових інноваційних страхових продуктів, запровадження протих програм страхування культур від окремих ризиків, що будуть відповідати можливостям бюджету аграріїв та враховувати інтереси виробників, держави та страховиків.

РОЗДІЛ ІІ. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РИНКУ АГРОСТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ

2.1. Тенденції розвитку страхового сегменту фінансового ринку

Сучасний світ в міру розвитку інноваційних технологій перебуває в стані швидкої трансформації, яка породжує різного роду виклики та загрози. Стан захищеності суспільства безпосередньо впливає на рівень економічного розвитку, тому питанням безпеки функціонування суб'єктів господарювання відводиться велика увага.

Саме страхування, як особливий вид фінансової діяльності, приймає основні виклики ризику та небезпек як для громадян, так і для суб'єктів господарювання. За своїм сутнісним змістом страхова діяльність передбачає прийняття ризиків непередбачуваних подій, негативних чинників та збитків користувачів послуг.

Виконуючи свою основну діяльність, страхові компанії акумулюють великі суми коштів, які можуть спрямовувати в різні галузі економіки, виступаючи в ролі інвестора. Використання ресурсів страхових компаній в якості інвестицій суттєво впливає на розвиток країни, а розвинутий страховий ринок забезпечує потреби населення та суб'єктів господарювання в необхідному захисті.

На сьогодні Україна зазнає вагомий негативний вплив в соціальній та економічній сферах через збройну агресію російської федерації. Й через міжнародні канали взаємодії кризові тенденції поширюється також на інші країни. Страховий ринок, який має забезпечувати надійне соціально-економічне середовище країни, зіштовхнувся з новими проблемами та іншими масштабами ризиків. На відміну від інших сфер фінансової діяльності, сутність страхування розкривається через управління та прийняття ризиків. Тому кожна кризова ситуація породжує як проблеми так і напрями розвитку страхового ринку.

Оцінка діяльності страхових компаній в умовах воєнного стану є досить актуальною, оскільки визначає шляхи подолання негативних наслідків даної ситуації та використовувати наявний досвід для формування конкурентоспроможних вітчизняних страхових продуктів, забезпечуючи захист інтересів суб'єктів господарювання та підвищуючи інвестиційну привабливість країни.

Страховий ринок виступає «гарантом» фінансової безпеки, сприяє уникненню ризикових подій, та ефективному реагуванню на їх наслідки, дозволяючи суб'єктам господарювання безперебійно працювати не зазнаючи великих фінансових потрясінь. За визначенням Рудої О., страховий ринок є системою «стійких економічних відносин між покупцями, посередниками і продавцями, а також страховиками і регуляторними органами, пов'язаних із формуванням попиту, пропозиції та ціни на прямий страховий захист і перестрахування, які виникають у страхових, перестрахувальних і супутніх послугах у певній країні, групі країн чи міжнародному масштабі, що піддається регулюванню» [4].

Розвиток країни проходить не лише через піднесення, але й кризові явища, які негативно впливають на будь-який сегмент економіки, страховий ринок не є виключенням. Оговтавшись від COVID-19, що було оголошено Всесвітньою організацією охорони здоров'я пандемією, страховий ринок України зіткнувся з новим випробуванням. 24 лютого 2022 р.із вторгнення рф на територію України розпочалася повномасштабна війна та одразу Указом Президента в країні було введено воєнний стан [6], який триває вже понад два роки.

Діяльність в умовах війни супроводжується найвищим ступенем невизначеності, не можливістю передбачити хід подій, масштабуванням зони небезпеки на всю територію країни, що породжує економічну кризу. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [7] визначає воєнний стан, як «особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній

незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень».Страхові компанії зіштовхнулися з низкою проблем, серед яких найбільше уваги в перші місяці воєнного стану потребували переміщення персоналу та організації роботи віддалено, розірвання договорів або відтермінування платежів. Негативно вплинуло на стан страхового ринку в цілому зменшення кількості надходжень премій, знищення об'єктів нерухомості, складності виїзду на місця страхових випадків, особливо урегулювання страхових випадків на територіях проведення активних бойових дій. Досвід роботи під час коронокризи забезпечив швидкий перехід в режим он-лайн, рекомендації НБУ щодо спрощення процедури врегулювання страхових випадків – це надало можливість налагодити діяльність та продовжувати працювати в надскладних умовах. На страховому ринку України продовжують здійснювати діяльність дві групи страхових компаній: компанії, що спеціалізуються на страхуванні життя (СК life) та компанії, які спеціалізуються на ризикових видах страхування (СК non-life), чисельність яких поступово скорочується (табл. 2.1).

Зазначена динаміка, у 2020–2021 рр. була обумовлена зміною підходів до регулювання ринку, яку запровадив НБУ, щодо дотримання нормативів платоспроможності, надійності, ліквідності та прозорості в діяльності страхових компаній.

Таблиця 2.1

Кількість страхових компаній на страховому ринку України

Дата	Кількість страхових компаній			Відхилення (+/-)
	non-life	*life*	Разом	
31.12.2020	190	20	210	–
31.12.2021	142	13	155	-55
31.03.2022	132	13	145	-10
31.06.2022	129	13	142	-3
31.09.2022	127	12	139	-3
31.12.2022	116	12	128	-11
31.03.2023	110	12	122	-6

Негативно позначилося на кількості страховиків й карантинні обмеження та пов'язане з цим падіння ділової активності: не всі компанії були готові до такого масштабу пандемії, тому не змогли адаптуватися до ситуації та відповідати встановленим нормативним вимогам регулятора. За період воєнного стану кількість страхових компаній зменшилася на 33 і станом на 31.03.2023 становила 122 одиниць: з них non-life 110 та life 12. В першому кварталі 2022 р., на початку введення військового стану, страховий ринок покинуло 11 компанії [8], 10 з яких були зареєстровані в зоні проведення Операції об'єднаних сил (ООС). Більшість страхових компаній були позбавлені ліцензій через порушення регулятивних вимог НБУ.

В лютому 2023 р. до реєстру страхових компаній було включено Експортно кредитне агентство (ЕКА) – страховика-резидента зі спеціальним статусом, який має ліцензію на здійснення на добровільних та комерційних засадах страхування, перестрахування й надання гарантій. Основною метою створення агентства є стимулювання експорту українського походження [8]. Одним із видів діяльності, агентства є страхування та перестрахування прямих інвестицій з України, проте, воно не здійснює страхування прямих інвестицій в Україну.

Для усунення цієї проблеми було розроблено законопроект No 9015 від 14.02.2023, який передбачає розширення можливостей, для страхування інвестицій іноземних та вітчизняних інвесторів в Україну, зокрема, від

воєнних ризиків [5]. Документ є важливим кроком для забезпечення страховим захистом саме українських інвесторів, наявний міжнародний досвід свідчить про позитивний результат забезпечення страхування інвестицій від воєнних ризиків через спеціалізовані установи [9]. Зокрема Багатостороннє агентство з інвестиційних гарантій (Multilateral Investment Guarantee Agency, MIGA) та Американська міжнародна фінансова корпорація розвитку (Development Finance Corporation, DFC) готові покривати ризики інвесторів та фінансувати проекти в Україні, проте фінальних домовленостей між організаціями та урядом України так і недосягнуто, оскільки воєнні ризики дуже складно перестрахувати [3].

Відповідно до оновленого законодавства, функція перестрахування інвестицій належить ЕКА, українські страхові компанії при цьому не будуть задіяні. На думку генерального директора асоціації «Страховий бізнес» В. Черняховського, реалізація захисту зарубіжних та вітчизняних інвестицій від воєнних ризиків на рівні функціонування страхового ринку є цілком можливою за наявності відповідної підтримки міжнародних перестрахувальників. При цьому страхові компанії розглядають два робочі варіанти: відповідно до першої моделі покриття військових ризиків здійснюється виключно силами страхового ринку із одночасним перестрахуванням закордоном, в другому варіанті передбачається залучення держави в якості основного гаранта, який би здійснював часткову компенсацію страховим компаніям страхового платежу за договорами страхування військових ризиків [3]. Паралельно ведеться робота й перемовини з міжнародними донорами для створення Трастового фонду, який уможливить реалізацію першої моделі страхування воєнних ринків в межах страхового ринку країни.

Попри зменшення кількості компаній, обсяг активів страховиків (табл. 2.2) в 2022 р. порівняно з 2021 р. вдалося не лише не зменшити, а й наростити на 9,5%.

Таблиця 2.2

Динаміка основних показників діяльності страхових компаній, млрд грн

Рік, дата	Активи	Страхові резерви	Страхові премії	Страхові виплати	Рівень виплат, %
2020	64,9	34,1	45,2	14,9	32,96
2021	64,2	36,5	49,7	18,0	36,22
2022	70,3	41,1	39,6	13,0	32,83

Найбільший приріст спостерігається в третьому кварталі, найменший в другому. Позитивна тенденція також, простежується за розміром страхових резервів, які було збільшено на 12,6%, найбільше значення за рік в порівнянні з аналогічним періодом минулого року, було в третьому кварталі, найменше в другому.Попри зростання активів страхових компаній та розміру страхових резервів, варто зазначити негативні тенденції щодо скорочення страхових премій, отриманих страховиками. Зменшилися й страхові виплати, що обумовлено «заморожуванням» частини страхових договорів внаслідок введення воєнного стану, отже відбулося й зменшення показника рівня виплат. За даними НБУ [8], найбільш істотне падіння показників спостерігалося саме в першому кварталі 2022 р., з початком повномасштабного вторгнення, а вже в третьому кварталі 2022 р. відзначилися нарощуванням страхових премій. За рік повномасштабної війни виплати за договорами з ризикового страхування зменшилися на 29,26%, зі страхування життя лише на 6,76%. В страховому портфелі за 2020–2022 рр. найбільша кількість залучених премій традиційно припадає на автострахування (табл. 2.3)

Отримані премії «Зеленої картки», виступили драйвером підтримки ринку і в порівнянні з 2021 р. збільшилися на 2,2 млрд грн, тобто вдвічі, відповідно зі збільшенням премій відбулося й збільшення виплат на 0,2 млрд грн.

Таблиця 2.3

Динаміка страхових премій та виплат за найпоширенішими видами страхування, млрд грн

Вид страхування	2020		2021		2022		2022/2021	
	Премії	Виплати	Премії	Виплати	Премії	Виплати	Премії	Виплати
КАСКО	8,5	3,8	10,6	5,0	8,4	3,9	-2,2	-1,1
ОСЦПВ	6,1	2,9	6,9	3,5	6,8	2,8	-0,1	-0,7
Зелена карта	1,3	0,7	1,8	0,6	4,0	0,8	2,2	0,2
Медичне страхування	7,3	3,2	9,4	4,1	6,6	3,0	-2,8	-1,1
Життя	5,0	0,6	5,9	0,8	4,8	0,8	-1,1	0,0
Майна та вогняних ризиків	6,9	1,2	4,9	2,3	2,4	0,5	-2,5	-1,8
Фінансових ризиків	3,0	1,0	2,0	0,2	0,9	0,5	-1,1	0,3
Вантажів та багажу	1,7	0,2	1,5	0,2	0,9	0,1	-0,6	-0,1
Від нещасних випадків	1,6	0,2	1,2	0,1	1,4	0,2	0,2	0,1
Інші	4,9	1,3	1,7	0,3	2,6	0,3	0,9	0,0

Попит на цей вид страхування актуалізувався, оскільки багато українців виїхали на своїх автомобілях за кордон. Також, збільшення надходжень спостерігається за страховим пакетом «Від нещасних випадків», інші види страхових продуктів продемонстрували спад: найбільше скорочення спостерігається в медичному страхуванні (-2,8 млрд. грн), страхуванні майна та вогняних ризиків (-2,5 млрд. грн). КАСКО хоч і продемонструвало зниження на 2,2 млрд. грн, але його варто віднести до позитивних змін, оскільки за даним видом страхування у 2022 р. було залучено найбільше страхових премій в сумі 8,4 млрд. грн.Коефіцієнт збитковості обов'язкових видів страхування у 2022 р. – березні 2023 р. залишився на рівні 45%: негативний вплив від зростання резервів збитків нівелювався збільшенням обсягу зароблених премій. Аналогічний показник для добровільних видів страхування зменшився до 42%, що відбулося в основному за рахунок зменшення обсягу резервів. Загальний коефіцієнт збитковості страхування становив 43% наприкінці 2022 р. року. Страхові компанії, що функціонують на ринку України, завершили IV квартал 2022 р. з незначним збитком, проте за результатами року були доволі прибутковими. Рентабельність капіталу ризикових страховиків становила 15%, страховиків життя – 13% [8].

Досліджуючи страховий ринок варто проаналізувати показник рівня проникнення страхування, який відображає розвиток страхового сектору в країні. Показник розраховується, як відношення валових страхових премій до ВВП країни. Результати аналізу у 2020–2022 рр. наведено на рис. 2.1

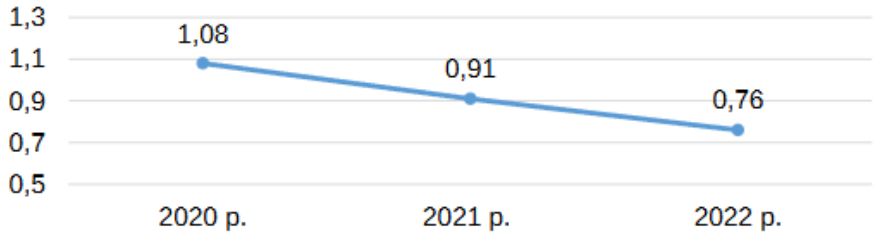

Рис. 2.1. Рівень проникнення страхування, %

Рівень проникнення страхування за аналізований період має невеликі значення, при цьому спостерігається негативна тенденція до зменшення. Найвище значення показника у 2020 р. 1,08%, в 2021 та 2022 р. відповідно 0,91% і 0,76%. Для порівняння, в США рівень проникнення страхування у 2021 р. становив 12,4%; у Великій Британії 11,3%; Швеції 11,2%; Японії 7,1%; Франції 10,6%; Німеччині 6,7%; Польщі 2,5% [11]. Порівнюючи показники проникнення страхування України і значеннями в інших країнах, можна зробити висновок про дуже низький рівень розвитку вітчизняного страхового ринку, й погіршення його стану внаслідок війни.

Узагальнюючи дані щодо стану страхового ринку України під час війни, варто відзначити його знаходження в кризовий ситуації, проте він родовжує працювати та забезпечувати захист суспільства та суб'єктів господарювання. Під час пандемії, страховики адаптуючись до нових реалій, почали створювати нові страхові продукти. Захист від Covid 19 для індивідуальних клієнтів швидко розробили та додали до асортименту страхових послуг страхові компанії «ТАС», «ARX», «Універсальна», «ІНГО», «АСКА-Життя», «ВУСО», «Країна» та інші [5]. Аналізуючи перспективи розвитку страхової діяльності під час війни, дослідники погоджуються з правомірністю віднесення воєнних дій до категорії «форс-мажорних» обставин, проте наявність таких обставин не може звільнити

страхові компанії від виплати відшкодування. Звільненню підлягає лише відповідальність за порушення зобов'язань, якщо воно мало місце внаслідок дії обставин непереборної сили [2].

Страхові випадки, які сталася в наслідок дії воєнних ризиків, страховою компанією не покривається, проте всі інші за договорами відшкодовуються. Тому, аналогічно до ситуації коронокризи, в умовах воєнного стану страхові компанії почали пропонувати захист від воєнних ризиків (табл. 2. 4).

Таблиця 2.4

Страхові продукти українських страховиків, які передбачають захист від воєнних ризиків

Назва СК	Страховий продукт	Ризики, які покриває	Сума покриття	Що не покриває
«ВУСО»	КАСКО Patriot	пошкодження транспортного засобу осколками, ризик прильоту ракети, інших об'єктів, підрив на міні, прямий обстріл	10% від вартості авто	прямий обстріл ядерних, біологічних, хімічних атак; повна загибель авто
«АРКС»	Бронезахист	влучення снарядів, мін, куль, обрушення будівель, наслідки пожежі, мінування територій	до 4500 грн	участь в активних бойових діях; територія на якій відбуваються воєнні дії, окупована, в оточенні
«ІНГО»	КАСКО (опція воєнні ризики КАСКО)	за розділом договору: КАСКО (руйнівна дія ударних хвиль; пошкодження вогнем або темпом при близькому розташуванні від місця пожежі, в наслідок воєнних дій; зіткнення чи наїзд військової техніки; падіння сторонніх об'єктів оборонного і спеціального військового призначення); Страхування від нещасних випадків (страховий випадок – смерть або втрата працездатності водія, пасажира в результаті ДТП в наслідок воєнних дій)	КАСКО: 10% від страхової суми за договором, але не < 300 тис. грн Страхування від нещасних випадків: до 300 тис. грн	території високого ризику (перелік представлений на сайті)
ТАС *life*	Страховка для бізнесу: страхування від військових ризиків	запропонований продукт створює захист від наслідків військових дій для вашого колективу	200 тис. грн	–

Пропонований захист від воєнних ризиків не є окремим продуктом, він представлений додатковою функцією до вже існуючого, або вдосконаленим продуктом, який покриває часткові ризики воєнних дій. В кожній запропонованій програмі існують особливі умови, які пов'язані зі ступенем завданого ризику; географічним обмеженням; лімітом страхового покриття. Поки повноцінне страхування воєнних ризиків відсутнє, страхуванню підлягають невеликі об'єкти та фізичних осіб. Це пов'язано саме з

величиною можливого збитку, який страхові компанії не в змозі будуть покрити. Саме обмеження в сумі є найбільшим стримуючим фактором, оскільки пропоноване покриття є дуже малим, тому премії за даними продуктами становлять невелику частину.Не зважаючи на наявні обмеження, отримання незначних компенсацій є кращим варіантом у порівнянні з нічим. Саме тому потреба в страхових продуктах, що надаватимуть покриття воєнним ризикам зростатиме. Одночасно існує необхідність створення дієвої системи перестрахування цих ризиків, оскільки воєнні ризики є дорогими й вимагають обов'язкового перестрахування [5].

Розширення умов та розроблення повноцінної системи страхування воєнних ризиків, сприятиме відбудові та відновленню економіки країни у післявоєнний час.

Першим кроком у вирішенні проблеми страхування військових ризиків, на думку регулятора, є розподіл страхування воєнно-політичних ризиків на два етапи, оскільки створення комплексної системи страхування є досить тривалим процесом. На першому етапі НБУ пропонує запустити перехідну модель для швидкого старту страхування воєнно-політичних ризиків, в основу якої можуть бути закладені ключові пропозиції Агентства США з міжнародного розвитку (UnitedStatesAgencyforInternationalDevelopment, USAID) щодо створення трастового фонду за участю міжнародних партнерів та донорів. Другий етап передбачатиме створення довгострокової та повноцінної вітчизняної системи страхування воєнно-політичних ризиків або Воєнного страхового пулу України, призначенням якого буде накопичення коштів для майбутніх виплат та централізоване перестрахування ризиків на міжнародному ринку [16].

Розробка системи страхування від воєнних ризиків в різних варіаціях є дуже актуальною проблемою, вирішення якої надає більше впевненості для інвесторів, пересічних громадян та економіки країни. Головною проблемою та найбільшою перешкодою у створенні ефективної системи страхування воєнних ризиків є ведення активних

бойових дій на значній території країни. Безумовно, питанням започаткування системи страхування воєнних чи розширення категорії політичних ризиків варто було приділити увагу ще у 2014 р., передбачаючи ймовірність загострення конфлікту що розпочався на сході країни. Проте таких кроків не було зроблено, тому пошук на державному рівні можливостей побудови системи страхування воєнних ризиків свідчить про важливість даного сегменту ринку та необхідність його розбудови.

Для забезпечення фінансової стабільності на початку повномасштабного вторгнення НБУ спростив регуляторні вимоги для страховиків, щоб вони могли сконцентрувати увагу на результативному провадженні професійної діяльності.

Вимоги були поновлені через шість місяців роботи в умовах воєнного стану для того щоб не допустити погіршення ситуації на страховому ринку та з урахуванням пристосування страхових компаній до «шоків» війни. Регулятор поступово поновив детальний нагляд за учасниками страхового ринку, що відобразилося в анулюванні ліцензій для деяких компаній.

Для страхових компаній було введено додаткові вимоги щодо якості активів, необхідність ревізії активів для уникнення завищення вартості наявної нерухомості та зменшення показників неліквідних активів. Було також розширено вимоги ліцензування, перевірка структури власності у зв'язку зі збройною агресією (щодо відсутності власників істотної участі, які мають громадянство, реєстрацію, місцезнаходження рф та рб), зобов'язання розкриття інформації майнового та фінансового становища власників істотної участі в страхових компаній. Додатково було виділено перелік ознак, щодо визначення ризикової діяльності, що буде слугувати сигналом для анулювання ліцензії та визначено перелік умов за порушення яких страхова компанія, буде позбавлена ліцензії. Вимушені зміни на страховому ринку сприяють наближенню законодавчого забезпечення страхової діяльності до європейських стандартів, активізують позитивні тенденції розвитку страхової, фінансової та інвестиційної

діяльності страхових компаній, а також сприяють посиленню фінансової безпеки країни [16].

Дії НБУ спрямовані на розвиток прозорого, надійного та конкурентоспроможного страхового ринку, який буде вчасно відповідати за зобов'язаннями перед користувачами послуг. Втім, запровадження нових вимог щодо діяльності страховиків було б доречним у мирний час. Під час війни учасники страхового ринку особливо гостро відчувають потребу в додатковій підтримці зі сторони регулятора. Компромісним було б рішення в частині формування структури активів у воєнний час, строків подання фінансової звітності та оприлюднення інформації. Важливим є також уникнення зловживань зі сторони страхових компаній за наданими послабленнями зі сторони регулятора.У березні 2023 р. бізнес зазначив про позитивні очікування щодо перспектив економічної діяльності, підлаштовуючись до умов військового стану. Порівняно з лютим 2023 р. індекс очікувань ділової активності підвищився на 4,5 пункти та склав 49,5 досягши майже нейтрального рівня [8]. Таким чином, український бізнес робить все можливе для підтримки своєї діяльності та економіки країни. В цьому напрямку, за відсутності послаблень зі сторони регулятора, буде поступово реалізовуватися оптимістичний сценарій розвитку страхового ринку, відповідно до якого на ринку залишатимуться компанії, що вчасно підлаштовуються до розвитку подій, стабільно функціонують, відповідають вимогам регулятора, а також розробляють нові страхові продукти й ефективно впроваджують інновації

2.2. Дослідження показників ринку агрострахування України

Агрострахування в усьому світі є обов'язковою умовою ефективного ведення сільського господарства. В Україні ж неодноразові спроби створити подібний ефективний інструмент, не мали ні успіху, ні попиту. Відтак і держфінансування на це перестало виділятися з 2013 року.

Цю ситуацію прагнуть змінити - з одного боку, Мінекономіки, яке зацікавлене у зростанні та стабільній роботі агросектору, з іншого, Національний банк, який тепер опікується розвитком та діяльністю страхового ринку.

Вітчизняне сільське господарство поступово повертається до моделі розвитку високоінтенсивного індустріального аграрного виробництва. Після катастрофічного занепаду 90-х років XX століття та поступового відновлення на початку 2000-х років нині аграрний сектор економіки завдяки інноваціям і сучасним індустріальним технологіям виробництва фактично вийшов на новий рівень економічного розвитку, найкращим свідченням чого є 2021 рік.

Нині агропромисловий комплекс – це важливий сектор національної економіки, який об’єднує різні види економічної діяльності щодо виробництва агропродукції, харчових продуктів, а також доставки їх до кінцевого споживача. У цій галузі формується близько 10,8% валової доданої вартості й майже 9,3 % від усього ВВП. Тому АПК є одним зі стратегічних бюджетоутворювальних та експортоорієнтованих секторів національної економіки. Звичайно, є також і певні проблемні аспекти оцінки ефективності нинішньої моделі розвитку аграрного виробництва, які пов’язані з формуванням незбалансованої структури спеціалізації галузі, коли валова продукція рослинництва суттєво переважає тваринництво.

Загалом впродовж 1991–2023 рр. в аграрному секторі економіки відбулися кардинальні трансформаційні зміни, пов’язані з реформуванням системи земельних відносин і становленням ринкових відносин і різних форм господарювання. Позитивні процеси зумовлено результатами господарської діяльності нових організаційно-правових структур ринкового типу внаслідок реалізації наукових засад аграрного реформування сільського господарства, а також завдяки значним капітальним інвестиціям і впровадженню нових технологій. Однак не можна лишати поза увагою і кліматичний чинник впливу на розвиток аграрного сектору економіки. Загалом через кожні три роки після досить сприятливого за агрокліматичними умовами періоду року

спостерігається його повторення, що підтверджується даними аналізу статистики динамічного ряду валового виробництва зернових і зернобобових культур.

Відомо, що в сільському господарстві існує 5 конкретних об'єктів страхування: нерухоме майно, транспортні засоби і сільськогосподарська техніка, врожай, тварини і багаторічні насадження. Розмір страхових тарифів на страхування агроризиків характеризується значною розбіжністю страхової суми. Загалом, на страхові тарифи впливають попередня історія страхування та виробничі технології виробництва агропродукції, а також географічне розташування страхувальника та кількість років його функціонування на ринку [1].

Незважаючи на те, що ризики аграрного виробництва несуть катастрофічний характер, аграрії продовжують страхувати в основному на вимогу кредиторів та інших державних установ, які надають їм доступ до фінансових ресурсів. Динаміка агрострахування в Україні за 2019-2023 рр. наведена у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка агрострахування в Україні

Показники	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.
Кількість компаній, од	12	11	15	13	10
Кількість договорів страхування, од	1062	793	957	942	935
Застрахована площа с.-г. культур, тис. га	689	700	657	662	670
Страхова сума, млн грн	3969	6240	5913	5900	5903
Сума сплачених страхових премій, млн грн	78	157	205	195	201
Сума сплачених страхових премій на 1 га застрахованої площі, грн	113	231	311	264	265
Рівень виплат, %	12,9	44,2	36,1	35,8	35,6

Аналіз данх, наведених в таблиці 2.5 свідчить, що ринок агрострахування поступово розвивається. Зменшення кількості страхових компаній спричинене політикою НБУ, не вплинуло на збільшення страхової

суми на 1934 млн грн. суми сплачених страхових премій на 123 млн грн. у 2021р. Але в 2023 р. порівняно з 2019 р. кількість договорів у агро страхуванні зменшилася на 127 од. Згідно даних (табл. 2.6) можемо проаналізувати розміри страхових премій отриманих компаніями протягом 2022 р.

Таблиця 2.6

Основні страхові компанії з агрострахування, 2023р.

Страхова компанія	Страхові премії, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Рівень виплат, %
1. ПрАТ «СК «ПЗУ Україна»	98 376	51 689	52,54
2. ПрАТ «СК «ARX»	43 984	27 875	63,38
3. ПрАТ «СК «Еталон»	30 132	2 108	7,00
4. ПрАТ «УАСК АСКА»	19 778	1 636	8,27
5. ПрАТ АСК «ІНГО Україна»	12 376	23 717	191,64
6. ПрАТ «СК «Універсальна»	7 837	55	0,70
7. ПрАТ «СК «Брокбізнес»	4 532	–	–
8. ПрАТ «СК «Інтер-Плюс»	1 771	–	–
9. ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія»	1 694	149	8,81
10. ПрАТ «СГ «ТАС»	1 390	138	9,93

Лідером серед страхових компаній, що надають послуги зі страхування агропродукції, є ПрАТ «СК «ПЗУ Україна». У 2023 р. вона уклала договорів страхування на суму 98376 тис. грн і здійснила виплат на суму 51689 тис. грн. Дана компанія також співпрацює з Аграрним фондом України (на правах співстрахування) та Державною продовольчозерновою корпорацією України. Оцінюючи роботу 20 провідних страховиків у галузі агрострахування, у 2023 р. 6 страховиків мали рівень виплат, що перевищує 50%, зокрема СК «ПЗУ Україна» (52,5%), СК «ARX» (63,4%), АСК «ІНГО Україна» (191,6), СК «Провідна» (64,7), СК «Перша» (60,4%), СК «Арсенал Страхування» (50,0%).

Нині 8 із 20 страхових компаній, представлених на ринку агрострахування, співпрацюють з Аграрним фондом України та Державною продовольчо-зерновою корпорацією України, зокрема ПрАТ «УАСК АСКА», ПрАТ «АСК «ІНГО Україна», ПрАТ «СК «Універсальна», ПрАТ «СГ «ТАС», ПрАТ «СК «ПЗУ Україна» (на правах співстрахування), ПрАТ «СК «Перша»,

ТДВ «СК «Гардіан», ПрАТ «СК «ARX» (на правах співстрахування) (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Перелік страхових компаній, які активно працюють на ринку агрострахування України, 2022-2023рр.

Страхові компанії, які є членами Аграрного страхового Пулу	Страхові компанії, що співпрацюють з		Провідні страхові компанії, які були активними учасниками вітчизняного ринку агрострахування (топ-10)
	ПАТ «Аграрний фонд»	ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України»	
1. ПрАТ СК «Брокбізнес» 2. ПрАТ СК «Страхові гарантії» 3. ПрАТ «Українська аграрно-страхова компанія» 4. ПрАТ СК «Альфа Страхування»	1. ПрАТ «УАСК АСКА» 2. ПрАТ «АСК «ІНГО Україна» 3. ПрАТ «СК «Універсальна» 4. ПрАТ «СГ «ТАС» 5. ПрАТ «СК «ПЗУ Україна» (на правах співстрахування) 6. ПрАТ «СК «Перша» 7. ТДВ «СК «Гардіан» 8. ПрАТ «СК «ARX» (на правах співстрахування)	1. ПрАТ «АСК «ІНГО Україна» 2. ПрАТ «СК «Універсальна» 3. ПрАТ «СК «ПЗУ Україна» 4. ПрАТ «УАСК АСКА»	1. ПрАТ «СК «ПЗУ Україна» 2. ПрАТ «СК «ARX» 3. ПрАТ «СК «Еталон» 4. ПрАТ «УАСК АСКА» 5. ПрАТ АСК «ІНГО Україна» 6. ПрАТ «СК «Універсальна» 7. ПрАТ «СК «Брокбізнес» 8. ПрАТ «СК «Інтер-Плюс» 9. ПрАТ «Українська пожежно-страхова компанія» 10. ПрАТ «СГ «ТАС»

Параметри страхування за такими договорами поступово наближаються до параметрів страхування з незалежними договорами, що свідчить про формування реальних ринкових умов страхування [2].

Проаналізувавши роботу страховиків – лідерів у галузі агрострахування, нами виділені основні страхові продукти, що мають задовольнити потреби агробізнесу, зокрема забезпечити стабільність його виробництва та доходів (рис. 2.2)

Рис. 2.2. Страхові продукти для агробізнесу

Аналіз панелі основних страхових продуктів, що надають провідні страхові компанії в галузі агрострахування (табл. 2.8), показав, що найширшу лінійку страхових послуг у досліджуваному напрямку надає ПрАТ СК «ПЗУ Україна».

Таблиця 2.8

Основні страхові продукти, що надають провідні страхові компанії в галузі агрострахування

Страхові компанії	ПЗУ Україна	ІНГО	Універсальна	УПСК	АСКА
Страхування посівів сільськогосподарських культур на період перезимівлі	+	+	+	+	
Страхування майбутнього врожаю на період весна – літо	+	+	+	+	+
Страхування майбутнього врожаю на весь період вирощування		+	+		
Страхування багаторічних насаджень	+	+			+
Страхування тварин і птиці	+	+	+		+
Страхування сільськогосподарської техніки	+				+
Кількість страхових продуктів	**5/6**	**4/6**	**4/6**	**3/6**	**4/6**

Цей страховик із шести основних страхових продуктів, направлених на захист агровиробників від агроризиків, надає п’ять, окрім страхування майбутнього врожаю на весь період вирощування. У розвинутих країнах виробникам надається широкий спектр страхових продуктів, який покриває більшість погодних ризиків. В Україні ж страхові компанії пропонують виробникам захист від обмеженого кола малоймовірних ризиків (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Дані за основними програмами страхування агрокультур, 2023 р., %

Програма	Відсоток договорів	Відсоток застрахованої площі	Відсоток страхової суми	Відсоток зібраних премій
Мультиризик (страхування посівів)	1,6	1,4	2,7	1,5
Часткова та повна загибель + весняні заморозки (для озимих культур)	5,2	11,7	2,0	2,2
Повна загибель + весняні заморозки	40,1	41,9	13,9	14,9
Мультиризик (страхування майбутнього врожаю)	26,4	21,3	46,0	57,7
Поіменовані ризики	15,4	11,6	25,3	10,8
Повна загибель	11,0	12,0	7,9	12,2
Багаторічні насадження	0,2	0,1	1,7	0,7
Інші (троянди)	0,1	0,0	0,5	0,1

Через це рівень страхових виплат є вкрай низьким – 4,2%. За даними табл. 2.9, найбільшу частку на ринку агрострахування зайняли договори страхування від повної загибелі плюс весняні заморозки (40,0% від усіх договорів). Проте за обсягами страхових премій (57,7%) і страхових сум (46,0%) лідерами є договори страхування майбутнього врожаю від багатьох ризиків (мультиризик).

Окрім зазначених страхових продуктів страхування агрокультур, на ринку агрострахування активно впроваджується індексне страхування врожаю.

Починаючи з 2016 р. індексне страхування доступне для українських сільгоспвиробників у рамках програми «МетеоЗахист», аналогів якій немає на вітчизняному ринку. Програма реалізується виробником засобів захисту рослин Syngenta, страховою компанією «ПЗУ Україна» за участю Міжнародної фінансової корпорації (IFC). За підсумками 2023 р. андерайтингового року в програмі індексного страхування взяло участь 517 агровиробників з площею покриття 586 тис. га. У результаті настання страхових випадків загальний обсяг страхового відшкодування становив 44 млн грн (85 тис. грн на 1 господарство) [7]. Окрім страхових продуктів з агрострахування, що розробляються та надаються безпосередньо страховиками, на сьогодні в Україні відповідно до Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» № 4391-VI від 09.02.2012 р. [8] розроблено вісім стандартних страхових продуктів зі страхування агрокультур (табл. 2.10).

Для успішного функціонування сільського господарства необхідно аби аграрні товаровиробники використовували ефективні інструменти управління ризиками, зокрема агрострахування. Проте сучасний стан розвитку аграрного страхування в Україні не відповідає його першочерговому завданню – бути ефективним механізмом управління ризиками в аграрному секторі та забезпечити стабільність виробництва та доходів сільськогосподарських виробників.

Таблиця 2.10

Стандартні страхові продукти зі страхування агрокультур з державною підтримкою

Культура	Період дії договору страхування		
	Весь цикл виробництва (страховий продукт 1)	На період перезимівлі (страховий продукт 2)	Весна – літо (страховий продукт 3)
Озимі зернові	+	+	+
Ярі зернові	+		
Кукурудза	+		
Цукровий буряк	+		
Соняшник	+		
Соя	+		

Таким чином, для подальшої продуктивної роботи ринку агрострахування потрібні тісний взаємозв'язок, простота та прозорість у відносинах між страховиком, страхувальником та державою [11], що розширить можливості доступу агровиробників до даної послуги та дозволить запустити в державі ефективний механізм страхування сільськогосподарської продукції.

Детальний аналіз ринку страхування ризиків аграрного виробництва свідчить про низький рівень його розвитку, а також про необхідність визначення факторів впливу на нього для підвищення ефективності страхування сільськогосподарських ризиків. До факторів, що безпосередньо впливають на розвиток ринку страхування аграрного сектору, можна віднести такі [49, 50, 51]:

1. Фактори, що безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції рослинництва: обсяг продукції, рівень рентабельності, частка застрахованої площі.

2. Фактори, що пов'язані із діяльністю страхових компаній (страхові премії, кількість активних страховиків, кількість договорів страхування, рівень виплат, середня тарифна ставка, розмір франшизи).

3. Фактори, що пов’язані із державним регулюванням сфери страхування аграрних ризиків у контексті забезпечення продовольчої безпеки країни (обсяги державної допомоги, зокрема кредитування та субсидіювання).

4. Природно-кліматичні фактори (залежно від територіального та часового аспектів – засуха, заморозки, град, зливи, паводки тощо).

5. Фактори, пов’язані із допомогою міжнародних організацій (надання фінансової допомоги, запровадження програм фінансування розвитку сільськогосподарського страхування).

Державне субсидіювання тісно корелює з розвитком страхування аграрних ризиків, близько 50% від усіх зібраних з ринку премій становлять премії від страхування, пов’язаного з програмами державного фінансування сільськогосподарських виробників. Віленчук О. у якості показника розвитку ринку страхування аграрного сектора використовував розмір застрахованих площ, а чинниками які його обумовлюють стали економічні показники діяльності сільськогосподарських підприємств та параметрами стану розвитку страхового ринку (прибуток на 1 підприємство, прибуток на 1 га, страхова сума на 1 договір та страхова премія). Було виявлено, що вагомий вплив на обсяг ринку мала наявність у товаровиробників достатнього обсягу вільних обігових коштів, частина з яких могла бути спрямована на страхування для зростання ліміту відповідальності страхових компаній [53].

Для виявлення факторів впливу на розвиток ринку страхування агропродукції проведено кореляційно-регресійний аналіз, який дозволяє визначити рівень впливу низки обраних факторів (показники страхової діяльності та виробництва рослинної продукції) на результативну ознаку (показник, що відображає діяльність страхових компаній із страхування аграрних ризиків). Регресійний аналіз є основним статистичним методом побудови математичних моделей об’єктів або явищ за експериментальними даними.

Ці моделі зв’язують кількісні змінні – результуючу і пояснюючі. У процесі аналізу функція регресії лише формально встановлює відповідність

між змінними цих двох груп, хоча вони в дійсності можуть не мати причинно-наслідкового зв’язку.

Тому встановлювані у процесі регресійного аналізу зв'язки можуть іноді помилково тлумачитися як причинно-наслідкові. Така регресія не матиме практичного сенсу [54, 55].

На етапі побудови економетричної моделі за допомогою табличного редактора MS Excel проведено аналіз факторів, які доцільно було б включити до моделі.

У якості результативної ознаки виступатиме застрахована площа (тис. га, Y), а факторних ознак – кількість договорів страхування (шт., X1), рівень страхових премій (млн грн, X2), кількість активних страховиків (шт., X3), обсяги продукції рослинництва (млн грн, X4), капітальні інвестиції (млн грн, X5), чистий прибуток аграрних підприємств (млн грн, X6). Дані для проведення аналізу представлені в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Динаміка основних показників стану та розвитку аграрного сектору економіки України

Рік	y	X1	X2	X3	X4	X5	X6
2010	390	910	12,8	33	114500	10404	3582,5
2011	670	1330	28,5	37	116600	13432	4625,2
2012	2360	4397	116,7	62	106000	17052	5871,71
2013	1171	1637	155,4	59	136300	16682	5744,3
2014	510	1980	42,2	16	129900	9295	7576,4
2015	553	1217	72,1	13	171500	10817,7	17254,4
2016	786	2710	136,3	14	172700	16140,9	25267,3
2017	727	1936	130,4	14	171800	18564,2	26728
2018	869	1722	135,4	8	207300	18175	15806
2019	732	1392	72,8	11	262400	18388,1	21413
2020	689	1062	77,7	12	397600	29309,7	101912
2021	700	793	157	11	487100	49660	89816
2022	661	957	204,3	13	522600	63400,7	68277
2023	974	1207	208,8	14	636500	65059,4	66878

З цією метою, для встановлення наявного кореляційного зв’язку, побудовано кореляційну матрицю (табл.2.12).

Таблиця 2.12

Матриця парних коефіцієнтів кореляції

	У	*Х1*	*Х2*	*Х3*	*Х4*	*Х5*	*Х6*
У	1	0,819234	0,292405	0,676444	-0,13973	-0,00792	-0,17841
Х1	0,819234	1	0,032491	0,517823	-0,47166	-0,35724	-0,43806
Х2	0,292405	0,032491	1	-0,12152	0,665761	0,766436	0,473826
Х3	0,676444	0,517823	-0,12152	1	-0,48383	-0,31616	-0,49896
Х4	-0,13973	-0,47166	0,665761	-0,48383	1	0,957328	0,862792
Х5	-0,00792	-0,35724	0,766436	-0,31616	0,957328	1	0,76853
Х6	-0,17841	-0,43806	0,473826	-0,49896	0,862792	0,76853	1

Аналіз мультиколінеарності здійснено на основі матриці кореляції. Якщо в матриці є міжфакторний коефіцієнт кореляції більший за 0,7, то отримана модель множинної регресії є мультиколінеарною. Результати кореляційної залежності між Х2Х5, Х4Х5, Х4Х6, Х5Х6 перевищують значення у 0,7, що говорить про мультиколінеарність факторів і про необхідність виключення деклькох з них для подальшого аналізу. Виключаємо з моделі такі змінні, як капітальні інвестиції та чистий прибуток підприємств аграрного сектору для усунення мультиколінеарності. Також недоцільно включати в модель фактори, що мають слабкий зв'язок із результуючим показником Y – страхові премії. У результаті залишилося лише три відносно незалежні між собою фактори Х, що можуть впливати на результативну ознаку Y: Х1 – кількість договорів страхування, Х3 – кількість активних страховиків, Х4 – обсяги продукції рослинництва. У результаті отримуємо матрицю (табл.2.13).

Таблиця 2.13

Матриця парних коефіцієнтів кореляції з виділенням значущих коефіцієнтів

	У	*Х1*	*Х3*	*Х4*
У	1	0,819234	0,676444	-0,13973
Х1	0,819234	1	0,517823	-0,47166
Х3	0,676444	0,517823	1	-0,48383
Х4	-0,13973	-0,47166	-0,48383	1

Розглянемо отримані результати регресійного аналізу взаємозалежності обсягів застрахованої площі та групи показників агрострахової діяльності та агропідприємств (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Регресійна статистика

Множинний R	0,955579
R-квадрат	0,91313
Нормований R-квадрат	0,887069
Стандартна помилка	160,4392
Спостереження	14

Коефіцієнт множинної регресії R = 0,995, тобто між результуючою ознакою та змінними є щільний зв'язок. Обсяг застрахованих площ залежить від кількості договорів страхування, кількості активних страховиків та обсягів продукції рослинництва на 91,31%.

Таблиця 2.15

Дисперсійний аналіз

	df	*SS*	*MS*	*F*	*Значущість F*
Регресія	3	2705738	901912,5	35,03834	1,29E-05
Залишок	10	257407,3	25740,73		
Підсумки	13	2963145			

Перевіримо значущість коефіцієнтів регресії за виконання умови Fтабл. > Fкр . За допомогою вбудованої функції Excel – FРАСПОБР визначимо значення показника Fкр та порівняємо його з F - показником, що був отриманий за допомогою пакету аналізу даних MS Excel (таблиця 2.15), зокрема Fкр = 3,71, а фактичне F=35,04834. Оскільки фактичне значення F> Fkp, то коефіцієнт детермінації статистично значущим і модель є адекватною.

Також перевіримо значущість коефіцієнтів кореляції. З цією метою визначимо tкр і порівняємо його з показниками t-статистики, рівень значущості яких не перевищує 0,05.

Таблиця 2.16

Коефіцієнти кореляції

	Коефіцієнти	*Стандартна помилка*	*t-статистика*	*P-Значення*
Y-перетин	711,8948329	647,0725401	1,100177783	0,321380376
X 1	-0,728403955	0,359575169	-2,025734861	0,09864615
X 2	-4,302160998	3,22602002	-1,333581618	0,239863352
X 3	0,527344881	0,045818842	11,50934546	8,6806E-05
X 7	0,038167276	0,05116377	0,745982473	0,489243096

Розрахунки були отримані за допомогою вбудованої функції MS Excel – СТЬЮДРАСПОБР і було отримано наступне значення показника: tкр = 2,228.

Усі отримані коефіцієнти є статистично значущими з імовірністю похибки, що не перевищує 5%. Математичне представлення взаємозв'язку обсягів застрахованої площі та показників страхової діяльності має вигляд рівняння:

Y = -446,3964 + 0,3971X1 + 13,191X3 + 0,00127X4 (2.1)

Таким чином, проведемо економічну інтерпретацію побудованого рівняння (2.1) та підведемо підсумки:

- вільний член рівняння набув від'ємного значення, що свідчить про неможливість виникнення ситуації одночасної рівності нульовим значенням усіх показників оцінки застрахованої площі;

- усі 3 показники сприяють збільшенню обсягу застрахованих земель при їх зростанні;

- збільшення кількості договорів аграрного страхування на 1 призводить до збільшення обсягів застрахованої площі в середньому на 0,397 тис. га; зростання кількості активних страхових компаній на 1 призводить до збільшення обсягів застрахованої площі в середньому на 13,191 тис. га; збільшення обсягів виробництва продукції рослинництва на 1 млн грн призводить до збільшення обсягів застрахованої площі в середньому на 0,00127 тис. га.

Статистична значущість рівняння перевірена за допомогою коефіцієнта детермінації і критерію Фішера. Встановлено, що в досліджуваній ситуації

91,31% загальної варіабельності обсягів застрахованої площі обумовлюється зміною обраних факторів. Встановлено також, що параметри моделі статистично значущі.

Враховуючи важливість страхування ризиків виробників аграрної продукції для економіки країни у контексті забезпечення продовольчої безпеки, необхідно зазначити, що дослідження факторів впливу на розвиток аграрного страхування є вкрай важливим для ефективного функціонування страхових компаній та сільськогосподарських підприємств в умовах нестабільності як національної, так і світової економік.

На основі методів кореляційно-регресійного аналізу було встановлено взаємозв’язки факторних ознак, таких як кількість активних страхувальників, договорів страхування та обсягів виробництва рослинної продукції, а також їх вплив на обсяги застрахованих площ сільськогосподарських культур.

РОЗДІЛ ІІІ. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ РИНКУ АГРОСТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ

З кожним роком зростає кількість страхових продуктів, що продаються онлайн, розвиваються сервіси віддаленого врегулювання збитків, впроваджуються мобільні додатки. Діджиталізація є новим напрямком формування страхового ринку України, а її процеси допомагають швидко та в доступній формі одержати інформацію про будь яку установу, тому одним із позитивних моментів її впровадження стає формування відкритого в інформаційному сенсі страхового ринку, табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Сучасні інноваційні технологіїї страхового ринку

Технологія	Механізм використання та застосування на страховому ринку
Вебсайт	Сукупність вебсторінок, що є доступною в мережі Інтернет, які об'єднані за змістом і навігацією під єдиним доменним ім'ям. На сайтах розміщуються окремі елементи діджитал-технології: страховий калькулятор, оплата «онлайн», магазин страхових послуг, посилання на мобільні додатки
Соціальна мережа	Інтернет-програма, яка допомагає окремим особам спілкуватися та встановлювати зв'язки між собою, використовуючи набір інструментів
Чат-бот	Комп'ютерна програма, яка розроблена на основі нейромереж і веде розмову за допомогою слухових або текстових методів
Вебфорум	Додаток для організації спілкування відвідувачів вебсайту; термін відповідає змісту вихідного поняття «форум»; форум пропонує набір розділів для обговорення; робота форуму полягає у створенні користувачами тем у розділах і подальшому обговоренні всередині цих тем; окремо взята тема, по суті, є тематичною гостьовою книгою
Відеотелефонія	Технологія, що надає можливість прийому та передачі аудіо- та відеосигналів користувачам у різних місцях для спілкування між ними в режимі реального часу
Відеохостинг	Сервіс, що надає послуги з розміщення відеоматеріалів на певну тематику
Хмарні технології	Послуги, що включають надання дискового простору для розміщення інформації на сервері та надає можливість зберігати свої дані, ділитися з ними в разі потреби та спільно редагувати й обробляти інформацію
Телематика	Технічний пристрій, основним завданням якого є формування інформації про стиль поведінки водія за кермом. Ця інформація в онлайн-режимі передається страховій компанії, результатом цього може бути пропозиція індивідуального страхового тарифу
Автоматизовані системи перевірки достовірності страхових полісів	Комп'ютерні програми з широкою базою даних, які надають змогу перевірити достовірність страхового договору та термін його дії

У табл. 3.1 показано елементи інноваційних технологій, які використовують страхові компанії на офіційних вебсайтах. Як видно із даних таблиці, частка страхових компаній, які створили страхові калькулятори на офіційних веб-сайтах, складає 23%, усі ці компанії – з ризикового страхування. Страховий калькулятор необхідний для того, щоб потенційний клієнт мав змогу визначити вартість страхового договору онлайн.

Одним із важливих елементів інноваційності стало те, що страхові компанії на вимогу часу активно розпочали створювати онлайн-магазини. У них можна придбати не лише внутрішній та міжнародний електронний поліс страхування автоцивільної відповідальності, але і оформити замовлення онлайн на страхування майна, туристів, каско, здоров'я, агрострахування, від нещасних випадків. Онлайн-магазини утворили 19% страховиків у сфері ризикового страхування, 3% в цих магазинах належать компаніям зі страхування життя. На сайтах таких компаній є онлайн-кабінет та онлайн-магазин, але купити договір страхування життя онлайн неможливо, нині таку послугу в Україні не пропонує жоден страховик. Опція «онлайн-оплата», яку пропонують страхові компанії, ґрунтується на співпраці з банківськими установами й активно впроваджується на страховому ринку, табл 3.2.

Таблиця 3.2

Частка страхових компаній, які використовують інноваційні технології на офіційних вебсайтах, %

Елементи діджитал-технології	Страхові компанії «non-life»	Страхові компанії «life»
Страховий калькулятор	23	–
Онлайн-магазин, у т. ч.:	19	3
з одним страховим продуктом	6	–
з двома і більше страховими продуктам	13	–
Онлайн-оплата	10	–
Онлайн-кабінет	9	3
Зв'язок із соціальними мережами, месенджерами та відеоплатформами	29	3

Частка страховиків, які пропонують таку послугу, є досить невисокою і складає всього 10% від загальної кількості страховиків, які мають офіційні сайти, але ця інноваційна технологія активно впроваджується в діяльність страхових компаній.

Нині у світі все більше інтернет-користувачів використовує соціальні мережі, не є виключенням і Україна. За 2020 р. кількість користувачів Facebook в Україні зросла на 67% – з 6,6 до 11 млн осіб. Соціальні мережі є однією із найкращих рекламних платформ, що можуть бути задіяні в рекламі страхових продуктів, де розміщуються новини страховика, акційні пропозиції тощо. Як наслідок, третина страхових компаній уже сьогодні надає посилання на зв'язок із соціальними мережами, месенджерами та відеоплатформами. Із них 29% – це компанії з ризикового страхування та 3% страховиків, які надають послуги зі страхування життя.

Страхові компанії в Україні поступово починають впроваджувати і хмарні технології. Ця технологія надає користувачам мережі Інтернет, у т. ч. і страховикам, доступ до комп'ютерних ресурсів сервера та використання програмного забезпечення як онлайн-сервісу. Тобто якщо є підключення до Інтернету, то можна виконувати складні обчислення, опрацьовувати дані, використовуючи потужності віддаленого сервера. Використання хмарних технологій сприяє захисту та збереженню баз даних страхових компаній. Послуги з хмарних технологій надають ІТ-компанії переважно на платній основі. Так, ПрАТ «Страхова компанія «УНІКА» здійснює свою діяльність у хмарному середовищі De Novo.

У світі загаллом і в Україні зокрема надзвичайно швидкими темпами використовуються мобільні пристрої, що є однією зі складових діджиталізації. Це приводить і до розробки та впровадження мобільних додатків страхових організацій. Досліджуючи вебсайти вітчизняних страховиків, варто зауважити, що на офіційних вебсайтах є посилання на мобільні додатки. Їх мають нині такі страхові комнанії: ПрАТ «Страхова компанія «УНІКА», ПрАТ «Княжа вієнна іншуранс груп», ПрАТ «Інго

Україна», ПрАТ «Українська акціонерна страхова компанія «Аска», ТОВ «Страхова компанія «Грінвуд лайф іншуранс» та інші. Існуючі додатки страхових компаній допомагають клієнтам розрахувати вартість страхового договору, здійснити онлайн-оплату страхової премії, записатися до лікаря, завантажити особисті документи для страхової виплати.

Наступною інноваційною технологією, яка поступово впроваджується на українському страховому ринку, є телематика. Телематика у страхуванні – це процес уточнення вартості страхового поліса для окремого страхувальника, що відбувається за допомогою технічних пристроїв. Це спеціальна система моніторингу, основним завданням якої є моніторинг поведінки.

Інноваційні технології є новим напрямком формування страхового ринку, що передбачає цілу низку технологій у поєднанні із телекомунікаційними системами, сприяє покращенню обслуговування як потенційних клієнтів страхових організацій, так і діючих страхувальників. Факторами, що сприяють розвитку інноваційності на страховому ринку, є формування фактично нового цифрового суспільства, яке ґрунтується на використанні різноманітних діджитал-технологій.

Окрім інтенсивного долучення вітчизняних страхових компаній до процесів діджилізації з метою осучаснення своєї діяльності паралельно не варто забувати, що для входження страхової компанії на ринок інтернет-послуг предметом планування має виступати окреслення основних цілей щодо обсягів продажу та отриманого доходу, а також визначення своїх потенційних споживачів (сегмента ринку), формування власного іміджу та репутації. На ринку інтернет-послуг для раціональної організації діяльності страхової компанії з врахуванням стратегічного маркетингового планування важливу роль має визначення чіткої послідовності дій шляхом розробки алгоритму стратегічного управлінням страховою компанією (рис. 3.1)

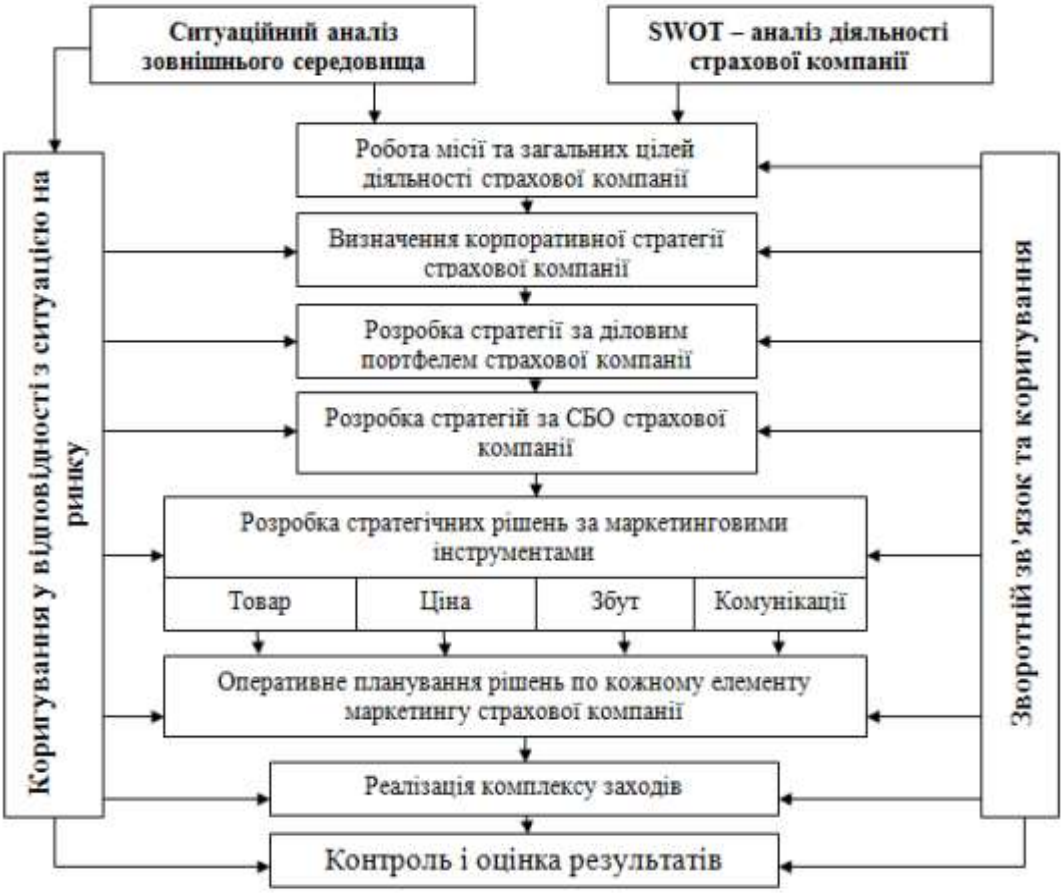

Рис.3.1. Алгоритм стратегічного управлінням страховою компанією на ринку Інтернет-послуг

На основі наведеного алгоритму важливе значення має вибір стратегії страхової компанії. Розглядаючи страхову компанію як багаторівневу організацію, можна визначити, що кожен рівень управління має свої стратегії, які потребують використання планових дій щодо їх розбудови і реалізації. Для страхової компанії на вищому рівні можливими є стратегії зростання, портфельні стратегії, конкурентні стратегії; на тактичному рівні – стратегії 23 сегментування і позиціонування послуги; на оперативному рівні– конкретний комплекс стратегій маркетингу-міксу

Отже, зростання із року в рік користувачів віртуальних мереж та розвиток електронної комерції неминуче веде до поширення діяльності більшості суб'єктів бізнесу в мережі інтернет. Для багатьох виробників створення власного віртуального збутового каналу стає необхідною умовою успішного функціонування на ринку та досягнення максимальної

ефективності у задоволенні потреб споживачів. Саме такий напрям діяльності набуває своєї популярності і в страховому бізнесі. На сьогодні організація страхової діяльності у віртуальному середовищі зводиться до укладання страхової угоди безпосередньо через інтернет-сайт страхової компанії або страхового посередника, що передбачає вибір страхового продукту, розрахунок тарифу і страхової суми, підписання поліса та оплату.

Продаж страхових продуктів через мережу інтернет має свої переваги як для страховика, так і страхувальника. Для страхувальника основною перевагою є скорочення витрат час на укладання угоди, максимальний доступ до інформації про компанії на ринку страхових послуг, можливість отримати знижку на обслуговування. Перевагами для страхової компанії є менші витрати по операціям у віртуальному офісі; розширення географічно каналів просування послуг; можливість обслуговування клієнтів цілодобово.

Страхові послуги, які пропонують через мережу Інтернет, в Україні включають майнове, особисте страхування та страхування відповідальності. Для розвитку Інтернет-страхування на перспективу потрібно, щоб сайт страхової компанії містив достатнє інформаційне наповнення і для клієнтів надавався ряд можливостей, а серед яких: отримання правдивої інформації про діяльність страхової компанії та її послуги; розрахунок вартості страхового полісу за допомогою он-лайн калькулятора; заповнення заяви на страхування; в разі страхового випадку здійснення дистанційної оплати страхового поліса та страхових виплат; доставку страхувальнику страхового полісу, який був би підтверджений електронним підписом; он-лайн спілкування з клієнтом на всіх етапах продажу та обслуговування договору страхування.

На сьогодні страхові компанії України використовують різні інтернет ресурси для інформування потенційних споживачів про свої страхові продукти. Доволі виправданим є використання соціальної мережі Facebook, Twitter, а також мобільних додатків Viber, Instagram, PlayMarket, WatsApp.

Негативно впивають на інтернет страхування такі фактори, як: низька страхова культура; недостатнє володіння інформацією споживачами страхових послуг про всі можливості страхування; перевага традиційним способам купівлі послуг та недовіра до системи електронних платежів

Подальший розвиток Інтернет-страхування в Україні на рівні держави потребує чіткого законодавчого врегулювання. Актуальним залишається проблема в розробці закону про інтернет-страхування, що дозволило б вирішити всі спірні питання, наприклад більш чітке правове регулювання електронного документообігу в цивільному обороті; уточнення статусу паперових копій електронних документів (страхових договорів і полісів), а також порядок їх нотаріального посвідчення; використання електронного цифрового підпису; нормативного закріплення статусу користувачів електронних грошей; приведення законодавства про захист прав споживачів, захист їх персональних даних у відповідність до актів європейського законодавства та інші

Що стосується саме сектору агрострахування то стратегічні орієнтири модернізації страхового ринку передбачають застосування інноваційних технологій та виокремлення двох груп взаємопов'язаних заходів (відтворення сприятливого страхового середовища в аграрній сфері та взаємодію держаних і недержавних інституцій), спрямованих на досягнення поступової реалізації існуючого потенціалу розвитку ринку аграрного страхування (рис. 3.2). В основі інституціалізації страхового ринку необхідно застосовувати систему цінностей (морально-етичного та соціально-економічного характеру), дотримання яких дозволить максимально використовувати страхування у протидії сільськогосподарським ризикам. За умов розширення інформаційних і комунікаційних можливостей актуалізується питання забезпечення транспарентності страхового ринку. Взагалі поняття транспарентності пов'язується з рівнем відкритості компанії, яка досягається шляхом розкриття інформації про структуру організації, її ризик-менеджмент та результати [12, с. 51].

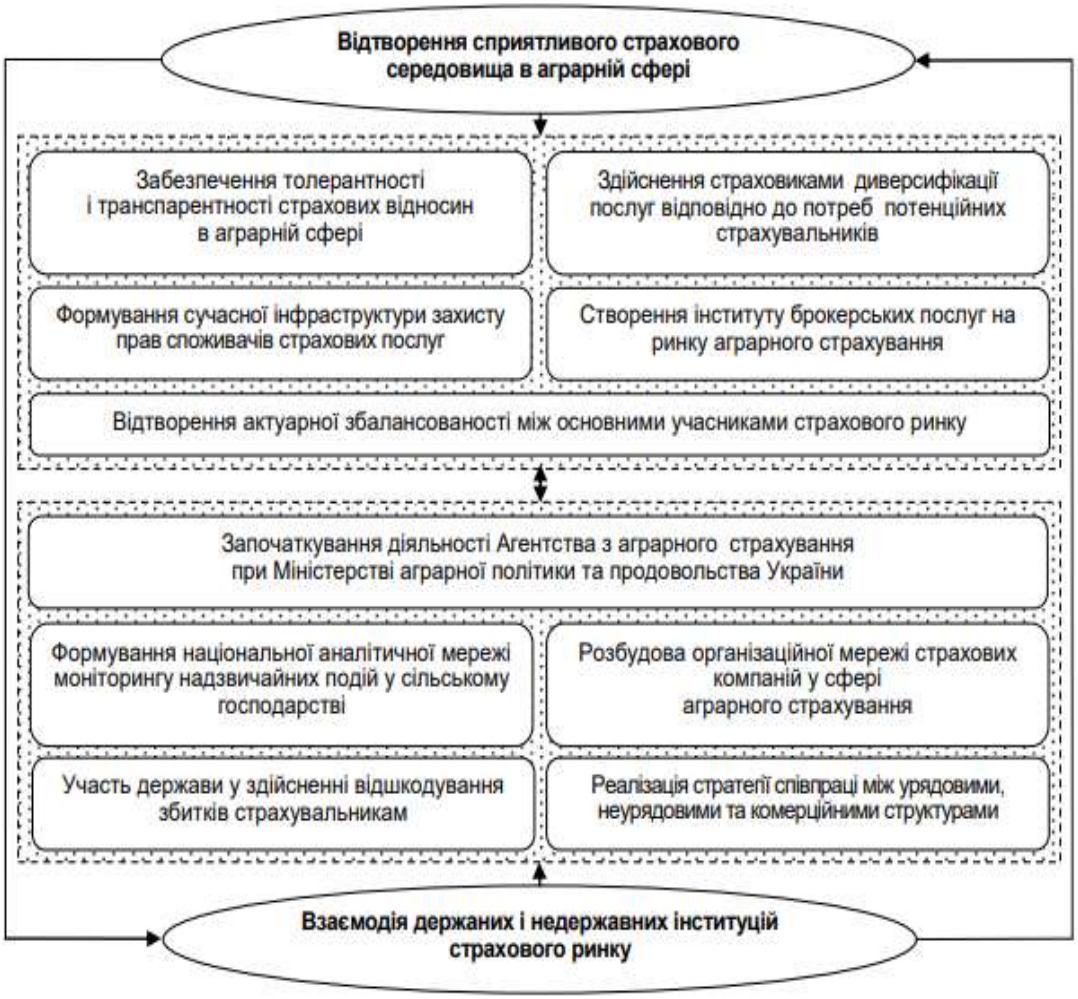

Рис. 3.2. Стратегічні орієнтири інституціональної модернізації ринку аграрного страхування

Потенційним страхувальникам транспарентність страховика необхідна для отримання об'єктивної, неупередженої та своєчасної інформації про якість надання страхового обслуговування і стан виконання взятих зобов'язань за договорами аграрного страхування.

Диверсифікацію страхових послуг варто здійснювати за трьома напрямами: об'єктами, видами та підгалузями страхування.

Від рівня збалансованості пропозицій страхових послуг за ціною, лімітом відповідальності та умовами виплат страхових відшкодувань багато в чому залежить формування попиту товаровиробників на аграрне страхування. Процес інституціоналізації страхових відносин має

спрямовуватися на формування сучасної інфраструктури захисту інтересів страхувальників.

Процес модернізації страхового ринку передбачає консолідацію дій державних і недержавних інституцій, спрямованих на створення та функціонування сприятливого для його учасників страхового середовища в аграрній сфері. Роль держави у даному процесі варто розглядати з позиції формування мотиваційних стимулів подальшого розвитку страхових відносин, обмеження монополізму та сприяння конкуренції на ринку аграрного страхування.

ВИСНОВКИ

Отже, враховуючи те, аграрний сектор економіки є високоризикованим, питання використання агрострахування, як методу зменшення майбутніх втрат вигід, є актуальним і своєчасним. Для аграрних підприємств страхування має стати ефективним фінансово-економічним інструментом захисту майнових інтересів селян під час виробництва та переробки сільськогосподарської продукції. Подальший розвиток агрострахування має бути спрямований на створення вигідних і безпечних умов для ведення бізнесу всіма учасниками аграрного ринку, що передбачає розподіл ризиків між агровиробниками, переробними підприємствами, банками, страховими компаніями та державою.

Сучасний стан ринку агрострахування демонструє повільний темп розвитку та порівняно з іншими країнами та надзвичайно низьку частку застрахованих посівів аграрних культур. Спостерігається падіння рівня виплат, при цьому зберігається тенденція до зростання кількості укладених договорів за останні роки. Мультиризикове страхування відбувається в основному лише за трьома культурами – озима пшениця, озимий ріпак та кукурудза.

Лідерами у страхуванні є ПЗУ та Універсальна, які не входять в Агростраховий пул. Така ситуація пояснюється наявністю низки проблем, зокрема, неефективне функціонування Агрострахового пулу та відсутність механізму державно-приватного партнерства, асиметрія інформації та низький рівень довіри аграріїв до страховиків, нерозвинене страхове посередництво. Для вирішення перелічених проблем необхідно розпочати впровадження інновацій в систему страхування аграрних культур, зокрема робототехніки, індексного страхування, точного землеробства та інноваційних страхових продуктів, також важливо внести зміни до законодавства України щодо страхування та визначити чітке місце держави на агростраховому ринку.

Пожвавлення ринку агрострахування сприятиме розвитку агропромислового комплексу України та допоможе їй вийти з економічної кризи та закріпитися на гідному неї місці у світовій економіці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гриньков Д. Страхування аграріїв: страхують всі і всіх?. *Бізнес*. 03.06.2020. URL: https://business.ua/ uk/strakhuvannia-ahrariiv-strakhuiut-vsi-i-vsikh

2. Дослідження ринку агрострахування в Україні: "Шляхи підвищення зацікавленості сільгоспвиробників у використанні послуг агрострахування в Україні: думка споживача": Звіт Міжнародної фінансової корпорації (Група Світового банку). URL: http://www.ifc.org

3. Електронний журнал «Про страхування». URL: http://forinsurer.com

4. Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» від 09.02.2012 р. № 4391-VI. URL: http://zakon2. rada.gov.ua/laws/show/4391-17#Text

5. Інтервью з А. Заріповим "В Укрїні не має культури страхування. Наше завдання змінити негативне ставлення". Пропозиція. URL: http://propozitsiya.com/v-ukraine-net-kultury-strahovaniya-izmenitnegativnoe-otnoshenie-eto-nasha-zadacha-andreyzaripov

6. Луценко О.А., Поливана Л.А. Сучасний стан та перспективи розвитку ринку аграрного страхування. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 191. 2018. С. 273–284.

7. Мельник О.І., Кульбачна Л.А., Жулім М.С. Аналіз сучасного стану страхового ринку в Україні. Електронне наукове фахове видання з економічних наук "*Modern Economics*". 7. 2018. С. 107—113.

8. Офіційни сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг URL: https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytokstrakhovoho-rynku-Ukrainy.html

9. Офіційний сайт ПАТ «Аграрний фонд». URL: http:// agrofond.gov.ua

10. Перспективи розвитку агрострахування. Юридична газета Online. URL: https:// yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/ perspektivi-rozvitku-agrostrahuvannya.html

11. Плотніков О. Страхування агросектора в Україні. URL: https://biz.ligazakon.net/analitycs/195897_ strakhuvannya-agrosektora-v-ukran

12. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення механізмів державного регулювання ринку сільськогосподарської продукції": Закон України від 04.06.2009 р. № 1447. URL: http:// zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1447-17

13. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. № 1877- IV URL: http://zakon0.rada.gov.ua\laws\show\1877- 15

14. Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхуванню врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними сільськогосподарськими підприємствами, врожаю зернових культур і цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами усіх форм власності: Постанова КМУ від 11.07.2002 р. № 1000. URL: http:// zakon3.rada.gov.ua\laws\show\1000-2002-%DO%BF

15. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09.08.2017 № 4391-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4317

16. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001–2004 рр.: Закон України від 18.01.2001 р. № 2238-III. URL: http://zakon4.rada.gov.ua\laws\show\2238-14

17. Проєкт Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення правового регулювання страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» від 18.02.2021 р. № 5104. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/ pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71155

18. Ринок агрострахування в Україні: проблеми і перспективи. Agronews. URL: https:// agronews.ua/node/84922

19. Ринок агрострахування України у 2018-му андеррайтинговому році : аналітичне дослідження. Київ, 2019. 35 с. URL: https://agro.me.gov.ua/storage/app/ sites/1/управління%20фінансів/Страхування

20. Ролінський О.В., Уляніч Ю.В., Пташник С.А. Сучасний стан ринку аграрного страхування України. *Зб. наук. праць Уманського нац. ун-ту садівництва*. 2020, вип. 97. Ч. 2. С. 208-219.

21. Рубцова Н. М., Чкан І. О. Страховий захист підприємств аграрного сектору економіки та сільських територій: методичні та практичні підходи. Фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку сільських територій в умовах підвищення самостійності регіонів : монографія / за ред. О. О. Яцух. Мелітополь : Видавничий будинок ММД, 2019. Розд. 4. С. 130–186.

22. Руснак А.В., Карнаушенко А.С., Петренко В.С. Страхування ризиків сільськогосподарських підприємств в Україні. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/7564/1/19.

23. Стасюк Н.Р., Терещенко Ж.С. Новітні елементи роботи страхового ринку. Збірник студентських наукових праць Уманського національного університету садівництва. Факультет економіки і підприємництва / Редкол.: О.О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань: 2022. С. 162-164.

24. Тулуш Л.Д., Прокопчук О.Т. Ринок агрострахування в Україні: тенденції та перспективи. Економіка АПК. 2018. № 8. С. 55–67.

25. Уляніч Ю.В., Мельник К.М., Прокопчук О.Т. Розвиток агрострахування в Україні. *Зб. наук. праць Уманського нац. ун-ту садівництва*. 2019, вип. 94. С. 121–131.

26. Уляніч Ю.В., Прокопчук О.Т., Мальований М.І. Інформаційні технології в інноваційній діяльності страхового ринку України. *Зб. наук. праць Уманського нац. ун-ту садівництва*. 2020, вип. 96. Ч. 2. С. 103–115.

27. Calin H., Izoranu A. Public-Private Partnership and Influence on Agricul Tural Insurance . Quality Access Success. 2018. Volume 19. P. 135-138.

28. Prokopchuk, O., Nepochatenko, O., Ulyanych, Yu. & Korotieiev, M. Modern Vectors of Development of the Agricultural Insurance System in Ukraine. Proceedings of the 34th International Business Information Management Association Conference, IBIMA 2019: Education Excellence and Management of Innovations through Sustainable Economic Competitive Advantage: Vision 2025. 13-14 November 2019, Madrid, Spain, 1863-1872.

29. Yu J., Sumner D. Effects of subsidized crop insurance on crop choices. Agricultural Economics. 2018. Volume 49. Issue 4. pp. 533-545.

30. Братюк В. П. Сучасні реалії в Україні та страховий ринок. Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції. Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклик. Мукачево: МДУ, 2022. С. 19–21.

31. Дума В. В. Страхова діяльність в умовах російської агресії: правові підстави й практичні перспективи. Scientific works of National Aviation Univer-sity. Series: Law Journal" Air and Space Law". 2022, No 2(63). С. 160–166.

32. Пишний П. Страховка від дронів та ракетних атак. Як інвестори зможуть захистити свій капітал в Україні від воєнних ризиків. Головні новини України та світу за день. URL: https://delo.ua/finance/yak-investori-zmozut-zaxistiti-svoyivkladennya-v-uk-rayini-vid-viiskovix-rizikiv-413250/ (дата звернення: 13.04.2024).

33. Руда О. Л. Розвиток страхового ринку в Україні. Ефективна економіка. 2020. No 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7634 (дата звернення: 11.04.2024).

34. Татаріна Т. В. Функціонування вітчизняного ринку перестрахування в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи,* 2022, 12 (30). URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/3259/3274 (дата звернення: 15.04.2024).

35. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2023. ТОВ "МінфінМедіа". URL: https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp (дата звернення: 14.04.2024).

36. Insurance indicators: Penetration – OECD Statis-tics URL: https://stats.oecd.org/Index.aspx?Qu-eryId=25444 (дата звернення: 14.04.2024).

37. Страхова компанія ВУСО : офіційний вебсайт. URL: https://vuso.ua/ (дата звернення: 15.04.2024).

38. Страхова компанія ARX: офіційний вебсайт. URL: https://arx.com.ua/ (дата звернення: 15.04.2024).

39. Страхова компанія ІНГО: офіційний вебсайт. URL: https://ingo.ua/ (дата звернення: 15.04.2024).

40. Страхова компанія ТАС: офіційний вебсайт. URL: https://taslife.com.ua/ (дата звернення: 15.04.2024).

41. У Національному банку пропонують розділити на два етапи страхування воєнно-політичних ризиків. Укрінформ. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3694533-u-nacbanku-proponuut-rozdiliti-na-dva-etapi-strahuvanna-voennopoliticnih-rizikiv.html (дата звернення: 17.04.2024).

42. Прокопчук О.Т. Функціонування агрострахового ринку в Україні: концептуальні засади теорії та практики: монографія. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2020. 320 с.

43. Prokopchuk, O., Nepochatenko, O., Malyovany M., Ulyanich, Yu. and Bilan, Yu. (2022). Trends in the functioning of the Ukrainian insurance services market. *Insurance Markets and Companies*, *13*(1), 47-65.doi:10.21511/ins.13(1).2022.05.

44. Prokopchuk, O., Bechko, P., Vlasyuk, S., Nepochatenko, O., & Ptashnyk, S. (2022). Financial Mechanisms of Regulatory Development of Entrepreneurial Activity of Agricultural Business Entitiese. *Scientific Horizons*, 25(7), 10-19. https://doi.org/10.48077/scihor.25(7).2022.10-19.

45. Прокопчук О.Т., Клименко В. О. Параметрична схема страхового захисту для аграрного сектору економіки України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2023. Вип. 102. Ч. 2 : Економічні науки. С. 60-71. DOI: 10.32782/2415-8240-2023-102-2-60-7

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 1: Основні законодавчі зміни в агрострахуванні

Рік впровадження	НПА	Роз'яснення
1996	Закону України «Про страхування» № 85/96-ВР від 07.03.1996	Визначав поняття «страхування» та передбачав обов'язковість страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень у радгоспах та інших державних сільськогосподарських підприємствах
01/2001	Закон України від 18 січня 2001 року № 2238 – III «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001 – 2004 років»	Передбачав можливість надання компенсації страхових платежів у розмірі 50 відсотків.
10/2001	Законом України від 4 жовтня 2001 р. «Про внесення змін до Закону України «Про страхування»	Застрахувати свій врожай зобов'язані виробники сільськогосподарської продукції всіх форм власності, при чому для державних підприємств ця вимога поширюється на врожай багаторічних насаджень і всіх сільськогосподарських культур, а для підприємств інших форм власності – лише на врожай зернових культур і цукрових буряків
07/2002	Постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2002 р. № 1000 «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними сільськогосподарськими підприємствами, врожаю зернових культур і цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами всіх форм власності».	Встановлювались максимальні тарифи на страхування основних сільськогосподарських культур (озимі та ярі зернові, цукрові буряки, картопля, технічні культури, сади, виноградники, овочі відкритого та закритого ґрунту, розсадники) для регіонів. Затверджувався типовий договір обов'язкового страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними сільськогосподарськими підприємствами, врожаю зернових культур і цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами всіх форм власності
05/2003	Постанова Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 року № 590 «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків».	Затверджувався перелік тварин, які підлягали обов'язковому страхуванню. До них належали племінні тварини: велика рогата худоба, свині, вівці, кози, коні (чистопорідні або одержані за затвердженою програмою породного вдосконалення тварини, що мають племінну (генетичну) цінність і можуть використовуватися в селекційному процесі) віком від 1 року; зоопаркові тварини віком від 1 року; циркові тварини віком від 1 року. Затверджувався типовий договір обов'язкового страхування тварин Встановлювався максимальний розмір страхового тарифу - 5%
06/2004	Закону України від 24 червня 2004 року № 1877-IV «Про державну	Передбачав, що суб'єкт господарської діяльності зобов'язаний попередньо застрахувати свої ризики загибелі (втрати) сільськогосподарської

	підтримку сільського господарства України».	продукції (її частини) та капітальних активів у випадку, якщо: - продає на організованому аграрному ринку будь-який вид товарного деривативу базовим активом якого є сільськогосподарська продукція; - даний суб'єкт отримує бюджетну дотацію або субсидію, пов'язану з виробництвом сільськогосподарської продукції або здешевлення її ціни; - отримує банківський кредит (позику) на цілі виробництва сільськогосподарської продукції або придбання капітальних активів, якщо проценти за таким кредитом (позикою) частково або повністю здешевлюються (відшкодовуються) за рахунок бюджету; - отримує бюджетний кредит (позику) або банківський кредит (позику) під гарантію держави чи органу місцевого самоврядування на цілі виробництва сільськогосподарської продукції або придбання капітальних активів. Запроваджувались програми комплексного (мультиризикового) та індексного (індекс урожайності) страхування Задекларовано створення «Фонду аграрних страхових субсидій», проте він не був створений
05/2005 -2008 рік	Постанова Кабінету Міністрів України від 6 травня 2005 р. № 325 (зі змінами) «Порядок використання коштів державного бюджету, що спрямовуються для здешевлення вартості страхових премій (внесків), фактично сплачених суб'єктами аграрного ринку»	З 2005 по 2008 рік зберігались умови обов'язковості страхування, виділялись бюджетні кошти на субсидування страхових платежів, за принципом: агровиробник платить 100% платежу страховій компанії, потім звертається до держави за компенсацією 50%. Серед умов надання субсидій встановлювався ліміт на тариф у розмірі 5% та франшиза не більше 30%
02/2012	Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» Внесення змін до Закону України «Про страхування»	Запровадження добровільного страхування сільськогосподарської продукції Ліцензування діяльності страхових компаній з добровільного страхування сільськогосподарської продукції Створення аграрного страхового Пулу Розробка та затвердження стандартних страхових продуктів для цілей страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою Використання поняття «страхове покриття» у договорах страхування з державно підтримкою. Франшиза в таких договорах не застосовувалась. Запровадження програми підготовки аварійних комісарів (осіб що здійснюють визначення причин настання та розмір збитків) в сільському господарстві (в галузі рослинництва)
08/2012	Постанова Кабінету Міністрів України № 813 від 15.08.2012 у	Встановлення граничного обсягу компенсації фактично сплачених страхових платежів до 50%.

	2012 «Про затвердження Порядку та умов надання сільськогосподарським товаровиробникам державної підтримки у страхуванні сільськогосподарських культур шляхом здешевлення страхових платежів (премій) і переліку сільськогосподарських культур та видів страхових ризиків (продуктів), на які у 2012 році надається компенсація вартості страхових платежів (премій)	Додатком до Постанови визначено озиму пшеницю, як об'єкт страхування з державною підтримкою на період перезимівлі (страховий продукт №2)
10/2012	Розпорядження Нацкомфінпослуг № 1968 від 30.10.2012 «Про деякі питання здійснення страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою»	Затверджені форми документів, що складають стандартний страховий продукт для страхування посіві озимих зернових сільськогосподарських культур на період перезимівлі (страховий продукт №2)
2021	Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення правового регулювання страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою»	Передбачено ліквідацію Аграрного страхового Пулу; розширення лінійки страхових продуктів та страхових ризиків; встановлення вимог до страховиків-учасників програми державної підтримки; можливість страхування як за стандартними так і за «ринковими» страховими продуктами; запровадження можливості страхування доходу; розширення повноважень регулятора страхового ринку; підвищення рівня державної підтримки до 60%.